Stenogrammid

XIII Riigikogu, II Istungjärk, täiskogu korraline istung

Kolmapäev, 28.10.2015, 14:00

Toimetatud

14:00 Istungi rakendamine
1. 14:14 Väärtpaberituru seaduse muutmise seaduse eelnõu (67 SE) kolmas lugemine
2. 14:16 "Ühelt poolt Euroopa Liidu ja selle liikmesriikide ning teiselt poolt Islandi vahelise lepingu, milles käsitletakse Islandi osalemist Euroopa Liidu, selle liikmesriikide ja Islandi kohustuste ühises täitmises Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni kliimamuutuste raamkonventsiooni Kyoto protokolli teisel kohustusperioodil" ratifitseerimise seaduse eelnõu (60 SE) teine lugemine
3. 14:22 Perioodi 2014–2020 struktuuritoetuse seaduse muutmise seaduse eelnõu (79 SE) teine lugemine
4. 14:24 Veeseaduse muutmise seaduse eelnõu (76 SE) teine lugemine
5. 14:25 Kalandusturu korraldamise seaduse muutmise seaduse eelnõu (101 SE) esimene lugemine
6. 14:32 Ühelt poolt CARIFORUM-i riikide ning teiselt poolt Euroopa Ühenduse ja selle liikmesriikide majanduspartnerluslepingu ratifitseerimise seaduse eelnõu (62 SE) esimene lugemine
7. 14:53 Avaliku teabe seaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu (71 SE) esimene lugemine
8. 15:11 Kriminaalmenetluse seadustiku muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse, millega laiendatakse kannatanute õigusi kriminaalmenetluses, eelnõu (80 SE) esimene lugemine
9. 15:56 Sotsiaalseadustiku üldosa seaduse eelnõu (93 SE) esimene lugemine
10. 16:23 Sotsiaalhoolekande seaduse eelnõu (98 SE) esimene lugemine

14:00 Istungi rakendamine

14:02 Esimees Eiki Nestor
Alustame kolmapäevast istungit. Kõigepealt saab üle anda eelnõusid ja arupärimisi. Artur Talvik, palun!

14:02 Artur Talvik
Hea esimees! Head kolleegid! Mõni aasta tagasi otsustas Eesti viia ellu ambitsioonika projekti, et lairibainternet oleks peaaegu igas kodus või, ütleme, 98%-s Eesti kodudest. Mina olen poolmaakas ja tundsin selle üle väga suurt rõõmu. Ka meie poolsaarele hakkas lairibainterneti kaabel lähenema, kuni see ühel hetkel jäi seisma täpselt selles kohas, kus ta saab hea ühenduse mobiilimastiga. Kui algne eesmärk oli tõesti viia internet igasse kodusse, siis peagi selgus, et selle varjus on tegemist pigem telekomifirmade suurte huvidega. Eile saite kindlasti ajakirjandusest lugeda, et sellise sihtasutuse nagu Eesti Lairiba Arenduse SA ainus juhatuse liige ja EstWini projekti looja Olav Harjo teatas oma lahkumisest ja tõi esile just neid punkte, mida ma praegu märkisin. Arvestades väga tõsiseid vastuolusid ja süüdistusi, et erahuvi domineerib avaliku huvi üle, mida tõestas see tagasiastumine ja ka Riigikontrolli audit, mis hiljuti välja tuli, esitan majandus- ja taristuministrile seitsme Vabaerakonna fraktsiooni liikme nimel kaheksa küsimust. Aitäh!

14:04 Esimees Eiki Nestor
Vilja Savisaar-Toomast, palun!

14:04 Vilja Savisaar-Toomast

Härra esimees! Head kolleegid! 57 Riigikogu liikme nimel annan üle Riigikogu otsuse "Riigikogu probleemkomisjoni moodustamine Eesti narkopoliitika ja HIV ennetustegevuse analüüsimiseks ning ennetustegevuse tõhustamiseks" eelnõu. Ma ei hakka kõigi algatajate nimesid teile ette lugema. Ütlen vaid, et nende hulgas on Riigikogu liikmeid kõikidest fraktsioonidest. Selle eelnõu eesmärk on moodustada Riigikogu kodu- ja töökorra seaduse § 21 lõigete 1–3 alusel probleemkomisjon, mille ülesanne on analüüsida Eesti narkopoliitikat ja HIV ennetustegevust ning pakkuda lahendusi, mis radikaalselt vähendaksid narkosurmade arvu ja HIV levikut, paneksid piiri narkokuritegevusele ning riigi juhtimisel tagaksid efektiivse sõltuvusravi. Aitäh!

14:06 Esimees Eiki Nestor
Andres Ammas, palun!

14:06 Andres Ammas
Austatud eesistuja! Lugupeetud kolleegid! Siin saalis on kuluhüvitiste probleemiga hädas oldud üle kümne aasta. Kui ise hakkama ei saa, tuleks mõnelt targemalt nõu küsida. Seepärast on kaheksa Vabaerakonna fraktsiooni liiget koostanud arupärimise Eesti Vabariigi õiguskantslerile Ülle Madisele, küsides, milline on õiguskantsleri hinnang Riigikogu Kantselei kuluhüvitiste maksmise praktikale, kas see vastab seadusele, ja milline on õiguskantsleri õiguslik hinnang selle kohta, millised võiksid olla kuluhüvitiste maksmise põhimõtted, mis tagaksid õigusselguse ning välistaksid kuritarvitusi. Aitäh!

14:07 Esimees Eiki Nestor
Martin Helme, palun!

14:07 Martin Helme
Lugupeetud eesistuja! Head kolleegid! Annan Konservatiivse Rahvaerakonna nimel üle arupärimise siseminister Hanno Pevkurile. Arupärimine puudutab Vao Keskuse põlengu uurimist ja massimigratsioonivastaste aktivistide ahistamist. 25. septembril 2015 korraldas Paide politsei läbiotsimise sotsiaalvõrgustikus tuntud massimigratsioonivastase aktivisti Reimo Sillamaa juures ja kuulas ta üle. Sillamaa loodud Facebooki leheküljel "Pagulaste vastu" oli sel hetkel üle 18 000 fänni, kuid veebipolitsei sulges selle ja praegu pole see enam avatud. Sillamaa korteri läbiotsimine ja tema ülekuulamine toimus väärteomenetluse tõttu, mis puudutab vaenu õhutamist. Ka on ähvardatud sulgeda tema avatud uus massimigratsioonivastane grupp "Pegida Estonia". Samuti on teada, et 14. oktoobril 2015 pidas politsei kinni massimigratsioonivastase aktivisti Martin Kattai, kellel keelati edaspidi osaleda avalikel üritustel või viibida Toompea lossi läheduses.
Seoses sellega palume teil vastata Riigikogu ees järgmistele küsimustele. Milline on kõige värskem info Vao Keskuse põlengu uurimise kohta? Kas politseil on konkreetseid kahtlusaluseid? Kas on oodata süüdistusi kellegi vastu? Kas niisugune sotsiaalmeediagruppide aktivistide läbiotsimine ja ülekuulamine on demokraatia ja pluralismi tingimustes õigusriigile kohane tegevus? Miks pole samasuguseid meetmeid nagu läbiotsimine või ülekuulamine kasutatud isikute suhtes, kes esitavad venekeelses Delfi kommentaariumis hulgaliselt Eesti riiki ja rahvust teotavaid väljaütlemisi? Kas te saate kinnitada, et Vao Keskuse põlenguga seoses ei avalda teie haldusalas olevatele ametitele keegi poliitilist survet? Kas minister ei leia, et ta osaleb Eestis hirmuõhkkonna loomises ja kodanikuühiskonna tasalülitamises? Aitäh!

14:09 Esimees Eiki Nestor
Jaak Madison.

14:09 Jaak Madison
Austatud kolleegid! Annan Konservatiivse Rahvaerakonna fraktsiooni nimel üle arupärimise kaitseminister Hannes Hansole. Selle teema on investeeringud Kaitseliidu võimekuse arendamiseks. Arvestades Euroopat tabanud immigratsioonikriisi, enneolematult suurt sõjaliste konfliktide hulka maailmas tervikuna ning eriti kasvavat agressiivsust lähiriikides, on väga olulise tähtsusega riiklik julgeolek ja kaitsevõime. Peale Eesti Kaitseväe on arvestatav kaitsevõime arendaja Kaitseliit, mis tänu

heale väljaõppele ja suurele motivatsioonile on suutnud luua märkimisväärse kaitse- ja reageerimisvõime mitmesugusteks kriisiolukordadeks. Paraku peab aga nentima, et liitujate suure hulga tõttu ei suudeta praegu tagada elementaarset varustust uutele kaitseliitlastele ja kvaliteetne relvastus vahetatakse välja 1970-ndatest pärit relvade vastu.
Seetõttu palume teil Riigikogu kodu- ja töökorra seadusest tulenevalt vastata järgmistele küsimustele. Esiteks, kuidas on planeeritud tuleva aasta eelarvest vahendeid Kaitseliidu jalaväelaste varustuse hangeteks ning millises mahus on planeeritud varustust soetada? Teiseks, miks vahetati Tallinna maleva relvastusest välja relvad Galil ning asendati need tunduvalt raskemate ja linnalahinguteks sobimatute relvadega AG-3? Kolmandaks, kas kaitse-eelarvest on planeeritud soetada jalaväelastele relvastust, asendamaks iganenud ja ebaefektiivsed relvad uuemate ning tõhusamate vastu? Neljandaks, arvestades ühiskonnas tõusnud Kaitseliidu prestiiži ja uute liikmete arvu, siis kas Kaitseministeerium ei pea vajalikuks eraldada lisavahendeid, et tõhustada kaitseliitlaste varustust ja väljaõpet ning parandada nende motivatsiooni? Aitäh!

14:11 Esimees Eiki Nestor
Märt Sults, palun!

14:11 Märt Sults
Auväärt esimees! Kolleegid! Esitan arupärimise teadus- ja haridusminister Ligile. Nagu me kõik teame, tõuseb palk meeletu kiirusega, õpetajatel kaasa arvatud, lasteaiaõpetajatel ka kaasa arvatud, ja seetõttu, et palk nii kiiresti tõuseb, on haridussektoris ette nähtud sisemiste vahendite kokkuhoiuks vallandada 175 inimest. Täpsed andmed on selle kohta, et lubatakse palgatõusu, aga palgavahendid vähenevad 2,9%. 2,9% pole mitte mingisugune raha, kui me arvutame seda 10 euro põhjal, aga kui me paneme selle asemele 10 miljonit eurot, siis on see 2,9% ikka hirmus kõva raha küll. Sellest, et need 175 inimest peavad töölt ära minema, hakkama kas saunanaisteks või taksojuhtideks – tegelikult taksojuhiks ka enam ei saa minna, sest kvoot on kehtestatud ja autot ei jõua osta –, tulenevadki meie küsimused. Millised ametikohad Haridus- ja Teadusministeeriumi haldusalas lähevad koondamisele? Palume välja tuua nii ametikohad, asutused kui ka inimeste hulk! Kui suur hulk koondatavatest ametikohtadest on õpetajate ametikohad? Millistest koolidest või millistest piirkondadest planeeritakse need õpetajad koondada? Kuidas koondamine prognoositavalt mõjub hariduse kvaliteedile ning hariduse regionaalsele kättesaadavusele? Kuidas hindate olukorda, kus koondatavate arvud on välja kuulutatud, kuid puudub teadmine, milliseid asutusi ja ametikohti see mõjutab? Kuidas põhjendate inimestele sellist teadmatuses hoidmist? Õudselt hea on juhtida kooli, kui sa tead, et sinu koolist koondatakse kümme õpetajat. Kes koondatakse? Koondame hoopis ministri! Aitäh!

14:13 Esimees Eiki Nestor
Nii, üks eelnõu ja viis arupärimist. Kui eelnõu vastab kodu- ja töökorra seadusele, läheb see menetlusse. Arupärimised edastatakse adressaatidele, kui need vastavad sellele seadusele, ja kui ei vasta, saadetakse need tagasi.
Nüüd teeme kohaloleku kontrolli, palun!
Kohaloleku kontroll
Kohal on 82 Riigikogu liiget. Vabandust, kohal on isegi 83 Riigikogu liiget ja puudub 18.

---

1. 14:14 Väärtpaberituru seaduse muutmise seaduse eelnõu (67 SE) kolmas lugemine

14:14 Esimees Eiki Nestor
Esimesena võtame arutlusele Vabariigi Valitsuse algatatud väärtpaberituru seaduse muutmise seaduse eelnõu 67. Algab kolmas lugemine. Avan läbirääkimised. Kõnesoove ei ole. Läheme lõpphääletuse juurde.
Austatud Riigikogu, panen hääletusele väärtpaberituru seaduse muutmise seaduse eelnõu 67. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Hääletustulemused

Seaduse vastuvõtmise poolt oli 77 Riigikogu liiget, vastu oli 2, erapooletuks jäi 3. Väärtpaberituru seaduse muutmise seadus on vastu võetud.

---

2. 14:16 "Ühelt poolt Euroopa Liidu ja selle liikmesriikide ning teiselt poolt Islandi vahelise lepingu, milles käsitletakse Islandi osalemist Euroopa Liidu, selle liikmesriikide ja Islandi kohustuste ühises täitmises Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni kliimamuutuste raamkonventsiooni Kyoto protokolli teisel kohustusperioodil" ratifitseerimise seaduse eelnõu (60 SE) teine lugemine

14:16 Esimees Eiki Nestor

Algab Vabariigi Valitsuse algatatud "Ühelt poolt Euroopa Liidu ja selle liikmesriikide ning teiselt poolt Islandi vahelise lepingu, milles käsitletakse Islandi osalemist Euroopa Liidu, selle liikmesriikide ja Islandi kohustuste ühises täitmises Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni kliimamuutuste raamkonventsiooni Kyoto protokolli teisel kohustusperioodil" ratifitseerimise seaduse eelnõu 60 teine lugemine. Keskkonnakomisjoni ettekandja on komisjoni esimees Rainer Vakra. Palun!

14:16 Rainer Vakra

Austatud esimees! Head kolleegid! Teie ees on eelnõu, mis kannab täpselt sellist pealkirja, nagu Riigikogu esimees ütles. Loen päevakorrapunkti ühe korra veel ette: "Ühelt poolt Euroopa Liidu ja selle liikmesriikide ning teiselt poolt Islandi vahelise lepingu, milles käsitletakse Islandi osalemist Euroopa Liidu, selle liikmesriikide ja Islandi kohustuste ühises täitmises Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni kliimamuutuste raamkonventsiooni Kyoto protokolli teisel kohustusperioodil" ratifitseerimise seaduse eelnõu teine lugemine.
Eelnõu algatas Vabariigi Valitsus 2015. aasta 16. juulil. Esimene lugemine toimus 30. septembril ning muudatusettepanekute esitamise tähtaeg oli 14. oktoobril kell 4. Eelnõu kohta muudatusettepanekuid ei esitatud. Juhtivkomisjon tegi menetluslikud otsused ja ettepanekud. 11. oktoobril otsustati saata eelnõu teiseks lugemiseks Riigikogu täiskogu päevakorda 28. oktoobriks ning ühtlasi teha ettepanek panna eelnõu lõpphääletusele. Aitäh!

14:17 Esimees Eiki Nestor

Kas ettekandjale on küsimusi? On. Viktor Vassiljev, palun!

14:17 Viktor Vassiljev

Aitäh, härra Riigikogu esimees! Hea Rainer! Kas Islandil on mingisuguseid probleeme Kyoto protokolli täitmisega? Kas seaduse vastuvõtmisega tekib mingisuguseid probleeme? Island on geograafiliselt ja klimaatiliselt meist natuke erinev maa. Minu meelest nemad kasutavad fossiilset kütust üldse vähe, seal tuleb soe vesi iseenesest maa seest välja. Nii et minu meelest on nendel küllaltki väike roll osooniaukude tekitamisel. Aga küsimus on selles, kas Islandil võib tekkida mingisuguseid lahendamist vajavaid probleeme, mille lahendamisel võiks Eesti vennalikku Islandi rahvast aidata.

14:18 Rainer Vakra

Aitäh, hea kolleeg Vassiljev! Riigikogu keskkonnakomisjon oma istungil seda küsimust ei arutanud, aga ma hea meelega vastan teile siiski. Ei, vastupidi, me hakkame koos Islandiga maailma keskkonnaprobleeme lahendama. Nad tulevad Euroopa Liidule appi. Ma veel kord tsiteerin Riigikogu keskkonnakomisjoni aseesimeest Rein Ratast: "Island tahab koos meiega sammuda Euroopa Liidu 29. kodanikuna."

14:19 Esimees Eiki Nestor

Aitäh! Imre Sooäär, palun!

14:19 Imre Sooäär

Aitäh! Hea ettekandja! Ajakirjanduse väitel on Riigikogu asespiiker praegu Islandil. Äkki oleks mõtet ta ära oodata, siis saaksime nendest probleemidest, millest hea kolleeg Vassiljev rääkis, värskelt tema käest kuulda. Kas komisjon seda arutas?

14:19 Rainer Vakra
Aitäh hea ettepaneku eest! Ma arvan, et ootame aseesimehe ära ja küsime tema käest. Aga Kyoto protokolli teise kohustusperioodi küsimust ei pea kindlasti siduma Riigikogu aseesimehe reisidega.

14:19 Esimees Eiki Nestor
Väga sisulistele küsimustele anti veelgi sisulisemad vastused. Aitäh, Rainer Vakra! Avan läbirääkimised. Kõnesoove ei ole. Juhtivkomisjon on teinud ettepaneku panna eelnõu 60 lõpphääletusele.
Austatud Riigikogu, panen hääletusele "Ühelt poolt Euroopa Liidu ja selle liikmesriikide ning teiselt poolt Islandi vahelise lepingu, milles käsitletakse Islandi osalemist Euroopa Liidu, selle liikmesriikide ja Islandi kohustuste ühises täitmises Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni kliimamuutuste raamkonventsiooni Kyoto protokolli teisel kohustusperioodil" ratifitseerimise seaduse eelnõu 60. Palun võtta seisukoht ja hääletada!
Hääletustulemused
Eelnõu seadusena vastuvõtmise poolt oli 68 Riigikogu liiget, vastu oli 3, erapooletuks ei jäänud keegi. Eelnõu 60 on seadusena vastu võetud.

---

3. 14:22 Perioodi 2014−2020 struktuuritoetuse seaduse muutmise seaduse eelnõu (79 SE) teine lugemine

14:22 Esimees Eiki Nestor
Algab Vabariigi Valitsuse algatatud perioodi 2014–2020 struktuuritoetuse seaduse muutmise seaduse eelnõu 79 teine lugemine. Rahanduskomisjoni ettekandja on Siim Kiisler. Palun!

14:23 Siim Kiisler
Austatud esimees! Auväärt Riigikogu! Eelnõu kohta muudatusettepanekute esitamise tähtajaks oli seatud 14. oktoober, aga paraku ühtki muudatusettepanekut ei esitatud. Sellest tulenevalt tegi rahanduskomisjon oma 19. oktoobri istungil konsensuslikud otsused. Esiteks otsustati teha ettepanek saata eelnõu teiseks lugemiseks tänasesse päevakorda ja teiseks tehakse ettepanek teine lugemine lõpetada. Aitäh!

14:24 Esimees Eiki Nestor
Kas ettekandjale on küsimusi? Ei ole. Avan läbirääkimised. Läbirääkimiste soovi ei ole. Komisjoni ettepanekul on eelnõu 79 teine lugemine lõpetatud.

---

4. 14:24 Veeseaduse muutmise seaduse eelnõu (76 SE) teine lugemine

14:24 Esimees Eiki Nestor
Algab Vabariigi Valitsuse algatatud veeseaduse muutmise seaduse eelnõu 76 teine lugemine. Ettekandja on keskkonnakomisjoni liige Andres Metsoja. Palun!

14:24 Andres Metsoja
Lugupeetud eesistuja! Head Riigikogu liikmed! Eelnõu esimene lugemine toimus 30. septembril ja muudatusettepanekute esitamise tähtajaks määrati 14. oktoober. Eelnõu kohta muudatusettepanekuid ei esitatud. Sellest tulenevalt otsustas juhtivkomisjon 20. oktoobril saata eelnõu teiseks lugemiseks Riigikogu täiskogu päevakorda 28. oktoobriks ja teha ettepaneku teine lugemine lõpetada. Kui eelnõu teine lugemine lõpetatakse, on meie ettepanek suunata eelnõu kolmandale lugemisele. Aitäh!

14:25 Esimees Eiki Nestor
Aitäh! Kas ettekandjale on küsimusi? Küsimusi ei ole. Avan läbirääkimised. Läbirääkimiste soovi ei ole. Eelnõu 76 teine lugemine on lõpetatud.

---

5. 14:25 Kalandusturu korraldamise seaduse muutmise seaduse eelnõu (101 SE) esimene lugemine

14:25 Esimees Eiki Nestor
Algab Vabariigi Valitsuse algatatud kalandusturu korraldamise seaduse muutmise seaduse eelnõu 101 esimene lugemine. Algataja ettekandja on maaeluminister Urmas Kruuse. Palun!

14:26 Maaeluminister Urmas Kruuse
Austatud Riigikogu esimees! Austatud Riigikogu liikmed ja head külalised! Riigikogu võttis 19. novembril 2014. aastal vastu kalandusturu korraldamise seaduse, mille abil viiakse aastatel 2014–2020 ellu Euroopa Liidu ühist kalanduspoliitikat ning Eesti riigi siseseid kalamajanduslikke eesmärke. Eelnõu reguleerib Euroopa Merendus- ja Kalandusfondi rakenduskava elluviimist, kalamajandusliku riigiabi ja vähese tähtsusega abi andmist ning ühist turukorraldust. Tänaseks on nii Euroopa Liidu tasandil jõustunud riigiabi suunised kui ka riigisisesed muudatused tinginud vajaduse seaduse muutmise järele. Seaduses tehtavad muudatused puudutavad peamiselt turukorraldust ja riigiabi põhimõtteid, ülejäänud seadusmuudatused on tehnilisemat laadi ning seotud Euroopa Merendus- ja Kalandusfondi rakenduskava jaoks vajalike tingimuste loomisega.
Turukorralduses tehakse muudatusi, täiendades seadust kalapüügi- ja vesiviljelussektori tootjaorganisatsioonide tunnustamise tingimuste osas. Seni kehtisid tootjaorganisatsiooni tunnustamisel nõuded, et tootjaorganisatsioonil peab olema vähemalt viis liiget ning kilu ja räime tootmise korral peab ta esindama vähemalt 15% Eesti kogusaagist ning muude kalapüügi- ja vesiviljelustoodete tootmise korral vähemalt 40% Eesti kogusaagist. Need nõuded jäävad ka pärast seaduse muutmist kehtima, kuid lisandub säte, et riiklikult tunnustatakse vaid neid tootjaorganisatsioone, kelle majandustegevus on seotud majanduslikult oluliste liikide tootmisega. Majanduslikult oluliste liikidena käsitatakse neid püütavaid ja kasvatatavaid kalaliike, mille tootmismaht on piisavalt suur selleks, et saavutada ühistegevusega reaalne kasu ja mastaabisääst, sest Euroopa Liidu tasandil on tootjaorganisatsioonide tegevusele ette nähtud suur hulk eesmärke, mida nad oma tegevusega saavutama peavad. Nende hulgas on eesmärgid edendada tootjaorganisatsiooni liikmete majanduslikku, elujõulist ja säästvat püügitegevust ning koostada ja ellu viia tootjaorganisatsiooni ühine tootmis- ja turustamiskava. Nende eesmärkide täitmist on aga võimalik tagada tootjaorganisatsioonidel, kelle liikmete sisulises koostöös tekib ühistegevuse efekt, millele paneb aluse piisav toodangumaht. Sellise majanduslikult oluliste liikide loetelu kehtestab valdkonna eest vastutav minister määrusega ja seadust täiendatakse volitusnormi lisamisega. Püütavate liikidena kuuluvad loetellu need liigid, mille aastane püügimaht algab 200 tonnist. Kui me võtame arvesse 2014. aasta andmed, siis on sellised liigid räim, kilu, ahven, latikas, koha, särg, haug, meritint ja lest. Vesiviljeluse valdkonnas on majanduslikult oluline liik vikerforell, mille müügimaht 2014. aastal oli ligikaudu 570 tonni, mis moodustab kogu Eesti kalakasvatustoodangust umbes 66%. See tähendab, et selle sätte kohaldamisega välistatakse tunnustatud tootjaorganisatsioonide loomine ainult selleks, et tekiks võimalus Euroopa Merendus- ja Kalandusfondist tootjaorganisatsioonidele ettenähtud meetmest toetust taotleda, samas kui organisatsioonis reaalselt, sisemiselt, tegevuse koordineerimist ei toimu või toimub vaid nende liikide osas, millel riiklikku tunnustust ei ole. Tootjad, kes tahavad teha koostööd, tootmist koos majandada ja oma tegevust koordineerida, kuid ei tooda majanduslikult mõttekaid liike piisavas koguses, võivad moodustada tulundusühistu, kuid ilma Maaeluministeeriumi tunnustamiseta. Sellised tulundusühistud võivad taotleda toetust näiteks kalandus- ja vesiviljeluspiirkondade säästva arengu meetmetest, mis on mõeldud kohalikele algatusgruppidele.
Kalamajandusliku riigiabi rakendamise süsteemi täpsustamisega muutub grupierandi alusel antava abi andmise kord selgemaks. Kuna komisjoni grupierandi määruse kehtestamine jäi 2014. aasta viimastele päevadele, ei olnud võimalik asjakohast viidet seaduse 2014. aasta redaktsiooni lisada. Viite lisamise korral asjakohasele grupierandi määrusele muutub grupierandi alusel toetuse taotlemine, menetleme ja aruandlus selgemaks.

Ülejäänud seadusmuudatused puudutavad Euroopa Merendus- ja Kalandusfondi toetuste rakendamiseks vajalike tingimuste loomist ning on tehnilised. Aitäh!

14:31 Esimees Eiki Nestor
Küsimusi ettekandjale ei ole. Aitäh, härra minister! Maaelukomisjoni ettekandja on Einar Vallbaum. Palun!

14:31 Einar Vallbaum
Austatud eesistuja! Head kolleegid! Kuna minister eelnõu just tutvustas, siis ma ei hakka seda üle rääkima. Komisjonis oli eelnõu arutlusel 12. oktoobril. Me olime kohale kutsunud Maaeluministeeriumi kalamajandusosakonna juhataja Ain Soome, kes andis meile korraliku ülevaate. Komisjon sai kõikidele küsimustele vastused ja üksmeelselt otsustas teha ettepaneku eelnõu esimene lugemine lõpetada ja määrata muudatusettepanekute esitamise tähtajaks 4. november kell 17.15.

14:32 Esimees Eiki Nestor
Aitäh! Kas komisjoni ettekandjale on küsimusi? Ei ole. Avan läbirääkimised. Läbirääkimiste soovi ei ole. Seaduseelnõu 101 esimene lugemine on lõpetatud. Määran muudatusettepanekute esitamise tähtajaks 4. novembri kell 17.15.

---

6. 14:32 Ühelt poolt CARIFORUM-i riikide ning teiselt poolt Euroopa Ühenduse ja selle liikmesriikide majanduspartnerluslepingu ratifitseerimise seaduse eelnõu (62 SE) esimene lugemine

14:32 Esimees Eiki Nestor
Järgmise päevakorrapunkti arutelu algab siis, kui lõpeb juhataja vaheaeg ehk viie minuti pärast.
V a h e a e g

14:40 Esimees Eiki Nestor
Austatud Riigikogu! Juhataja vaheaeg on lõppenud. See võimaldab meil asuda arutama Vabariigi Valitsuse algatatud ühelt poolt CARIFORUM-i riikide ning teiselt poolt Euroopa Ühenduse ja selle liikmesriikide majanduspartnerluslepingu ratifitseerimise seaduse eelnõu 62. Algab esimene lugemine. Algataja ettekandja on välisminister Marina Kaljurand. Palun!

14:40 Välisminister Marina Kaljurand
Austatud Riigikogu esimees! Austatud Riigikogu liikmed! Kõigepealt palun vabandage, et ma hiljaks jäin! Mind hoidsid kinni Soome ettevõtjad. (Naer saalis.) Nad lubasid investeerida, nii et kui nad ei investeeri, siis meil on, mida neilt nõuda.
Käesoleva seadusega ratifitseeritakse majanduspartnerlusleping ühelt poolt CARIFORUM-i riikide ja teiselt poolt Euroopa Liidu ja selle liikmesriikide vahel. CARIFORUM-i (inglise keeles *Caribbean Forum of African, Caribbean and Pacific States*) riikide hulka kuulub 15 Kariibi mere riiki ligi 30 miljoni inimesega. Suurimad saared on Haiti, Dominikaani Vabariik, Jamaica ning Trinidad ja Tobago.
Majanduspartnerlusleping käsitleb Euroopa Liidu ja CARIFORUM-i piirkonna kaubandussuhteid ja arengukoostööd.
Majanduspartnerlusleping on Eestis ajutiselt kohaldatud alates 29. detsembrist 2008. Eestis tuleb majanduspartnerlusleping ratifitseerida välissuhtlemisseaduse § 25 punkti 1 alusel.
Majanduspartnerlusleping täiendab Cotonou lepingut, mis on aluseks Aafrika, Kariibi mere ja Vaikse ookeani riikide ja Euroopa Liidu suhetele ning mille Riigikogu on juba varem ratifitseerinud.
Lepingu eesmärk on aidata kaasa Kariibi mere riikide jätkusuutlikule arengule, toetades nende integreerumist maailmamajandusse. Seeläbi peaks leping kaasa aitama vaesuse vähendamisele Kariibi mere riikides. Kaubanduspartnerlus on kooskõlas aastatuhande arengueesmärkidega. Nende saavutamiseks annab leping Kariibi mere riikidest pärinevatele kaupadele kvoodi- ja tariifivaba juurdepääsu Euroopa Liidu turule ning kõrvaldab ka muud kaubandustõkked. Peale kaubanduse reguleerib majanduspartnerlusleping mitmeid kaubandusega seotud valdkondi, näiteks teenuseid,

investeeringuid, konkurentsi, riigihankeid, tollikoostööd ja intellektuaalse omandi õigust. See terviklik lähenemisviis on seotud sooviga aidata kaasa piirkondlikule integratsioonile Kariibi mere piirkonnas. Leping seob kaubanduspoliitika arengukoostööga. Selle oluline eesmärk on parandada Kariibi mere riikide üldist institutsioonilist võimekust ja tugevdada inimkapitali nii kaubanduspoliitikas kui ka sellega seotud valdkondades.
Majanduspartnerluslepingu mõju Eesti ja Kariibi mere saarte vahelistele kaubandusvoogudele on marginaalne. Selle põhjus on geograafiline asend, ajalooliste sidemete puudumine ja ka meie turgude väiksus. Samas võimaldab see leping Eesti teenusepakkujatele lihtsamat juurdepääsu Kariibi mere riikide turgudele, mis võib pikemas perspektiivis suurendada ka teenuste eksporti. Kuna Eestil ei ole käsitletava piirkonna riikidega sõlmitud ühtegi kahepoolset investeeringute kaitse lepingut, annab majanduspartnerlusleping Eesti investoritele senisest soodsamad tingimused ja suurema kindluse CARIFORUM-i riikidesse investeerimisel.
Lepingul on ka oluline laiem mõju. See on märk turgude avatusest, see on signaal firmadele ja ettevõtetele, et turul tegutsevad osapooled on avatud ja valmis äritegevuseks ning kauplemiseks. Kariibi mere riikide ja Euroopa Liidu vaheline leping on ambitsioonikas, laiaulatuslik ning annab positiivse signaali investoritele ja valitsustele, mis ulatub kaugemale ainult lepingu tehnilisest täitmisest. Aitäh!

14:45 Esimees Eiki Nestor
Kas ettekandjale on küsimusi? On. Viktor Vassiljev, palun!

14:45 Viktor Vassiljev
Aitäh, härra Riigikogu esimees! Hea minister! CARIFORUM-i riigid on tegelikult üsna erinevad. Saint Lucias on Hollywoodi staaride suvilad. Dominikaani Vabariigi sigarid on ju tuntud üle maailma, Jamaica rumm ka, eks ole. Kusjuures näiteks Barbados nii väga vaene ei olegi, seal on keskmine palk ligi 800 dollarit ja riik kindlustab kõik soovijad riigi doteeritud töökohtadega, aga mitte kõik neid ei soovi. Kuid muidugi ei tule nende õnn ja jõukus mitte Bob Marley lauludest, vaid sellest, et nad lasevad oma lipu alt läbi tohutul hulgal igasugust kaupa, muutes selle maksuvabaks ja väga odavaks. Näiteks, tubakatooted ja alkohol on CARIFORUM-i riikides isegi tunduvalt odavamad kui Eestis. Kas meil on loota või karta, et sealtkaudu hakkab tulema hästi palju üsna head ja hästi odavat kaupa, mida meie Eesti elanikud tarbida saavad?

14:46 Välisminister Marina Kaljurand
Ma tänan küsimuse eest, lugupeetud Riigikogu liige! Võin öelda, et Eestile on selle lepingu tähendus marginaalne. Aga ma võtan kõrvale Euroopa Liidu statistika ja vaatan, mida näitab teiste riikide praktika. Kui me vaatame kaubavahetust Kariibi mere riikide ja Euroopa Liidu vahel, siis näeme, et peamised ekspordiartiklid Kariibi mere riikidest Euroopa Liitu on kütus, nafta, gaasisegu ja õlid, banaanid, suhkur, jah, tõepoolest ka rumm, mineraalid, kuld, alumiiniumoksiid, rauamaagitooted ja väetised. Samas, kui me vaatame teistpidi, mis on peamised impordiartiklid Kariibi mere riikidesse Euroopa Liidust, siis seal on alkohol kõrgemal kohal. Seda vaadates ma ei arva, et nende riikide alkohol hakkaks Eesti turgu üle ujutama. Võib-olla rikastab ta mingil määral Eesti turgu, aga ma ei usu, et siin olulised muutused toimuvad.

14:47 Esimees Eiki Nestor
Viktor Vassiljev, palun!

14:47 Viktor Vassiljev
Ma tänan võimaluse eest esitada teine küsimus! Kuigi meie kaubavahetus on marginaalne, on tegemist ääretult huvitava piirkonnaga, sest seal on võimalus teha igasugu maksutrikke igasuguste kaupadega, olgu need pärit Euroopast või Ameerikast, kust iganes, ja naftat ei ole seal piirkonnas üldsegi mitte, nii et see on kõik võõras nafta, millega nad opereerivad. Järsku on Eestil siiski võimalus kuidagi ennast sinna külge haakida ja saada märgatavat tulu koostööst Kariibi mere riikidega, näiteks sõlmida nendega sellised vahvad lepingud, et saaks sealt üle võtta odavat naftat ja mida iganes, mille CARIFORUM-i riigid meie jaoks hästi odavaks teeksid? Siis saaksime koos nendega Euroopa Liidu arvel rikastuda.

14:48 Välisminister Marina Kaljurand

Ma tänan selle küsimuse eest, lugupeetud Riigikogu liige! Ma siiski julgen öelda, et on olemas reeglid ja nõuded, mida CARIFORUM-i riigid peavad täitma, et nende kaubad jõuaksid Euroopa Liitu. Selleks ongi kõnealune leping ja teised lepingud, mis sätestavad reeglid ja nõuded. Nii et päris nii see ei ole, et nad ilma reegliteta, pettuse teel või kuidagi nii ujutavad üle Euroopa Liidu turu. Mis aga puudutab seda, kas Eesti ettevõtjatel võiks seal olla tulevikku teenussektoris või kuskil mujal, siis Välisministeerium on siin valmis kaasa aitama. Selleks need lepingud ongi, et avada uusi turgusid, avada uusi väravaid ja julgustada Eesti ettevõtjaid vaatama kaugemale kui Euroopa Liit ja meie lähiümbrus.

14:48 Esimees Eiki Nestor
Valeri Korb, palun!

14:48 Valeri Korb
Aitäh! Lugupeetud proua minister! Viimastel aastatel on olnud meil lepingud kahe partneri vahel, kus üks pool on muidugi olnud Eesti riik. Nüüd me võtame korraga ette 15 riiki. Kas see tähendab, et lepingutes on uus trend, või on see üksikjuhtum?

14:49 Välisminister Marina Kaljurand
Ma tänan selle küsimuse eest, lugupeetud Riigikogu liige! Jah, tõepoolest, Euroopa Liit sõlmib lepinguid nimetatud regiooniga, Aafrika, Kariibi mere ja Vaikse ookeani saarte riikidega grupina, kokku 15 riigiga, sest nii riikide ühendus kui ka majandusühendus on seal nii välja kujunenud. Hakata igaühega eraldi lepingut läbi rääkima oleks kindlasti aeganõudvam ja kulukam. Selline praktiline lähenemine on Euroopa Liidus omaks võetud. Selle võtsime omaks ka meie, kui me Euroopa Liitu astusime. Nii et selle lepingu ratifitseerivad kõik Euroopa Liidu liikmesriigid, selleks et leping saaks jõustuda. Tänase päeva seisuga on 17 Euroopa Liidu liikmesriiki selle ratifitseerinud ja nii taas kinnitanud, et piirkonniti lähenemine teatud piirkondades ennast õigustab. Teiselt poolt ei tähenda see, et Euroopa Liit ei jätka kahepoolsete lepingute sõlmimist oluliste kaubanduspartneritega. Ameerika Ühendriikidega sõlmime me kahepoolse vabakaubanduslepingu, kui läbirääkimised nii kaugele jõuavad. Täna arutatava lepingu eripära on veel see, et see ei ole mitte ainult kaubandusleping, vaid see on väga tihedalt seotud arengukoostööga. Seal on mitmed valdkonnad ühendatud ühe raamlepingu, ühe lepingu alla.

14:50 Esimees Eiki Nestor
Urve Tiidus, palun!

14:50 Urve Tiidus
Aitäh, lugupeetud istungi juhataja! Lugupeetud välisminister! Minu küsimus on mõneti spetsiifiline, see puudutab erandeid, mis on toodud artiklis 66: asutamisvabaduse sätteid ei kohaldata teatud tegevuste suhtes, mille seas on ka audiovisuaalteenused. Ma ei tea, kuivõrd on teil võimalik sellele küsimusele vastata. Aga kas see tähendab, et ei tohi filme toota? Mida see täpselt tähendab? Kas ei tohi telekanaleid asutada?

14:51 Välisminister Marina Kaljurand
Ma tänan küsimuse eest! Ma jään teile vastuse võlgu. Jah, seal kohaldatakse erisätteid, aga detailselt vastan ma teile kirjalikult. Palun vabandust!

14:51 Esimees Eiki Nestor
Aitäh! Rohkem küsimusi ei ole. Komisjoni ettekanne on väliskomisjoni aseesimehelt Enn Eesmaalt. Palun!

14:51 Enn Eesmaa
Austatud kolleegid! Majanduspartnerluslepingu ratifitseerimise seaduse eelnõu arutelu toimus väliskomisjonis 12. oktoobril. Komisjoni istungil osalesid Välisministeeriumi välismajanduse ja arengukoostöö osakonna peadirektor Jüri Seilenthal ja 1. büroo, kaubanduspoliitika ja majandusorganisatsioonide büroo lauaülemad Mari Tepp ja Toomas Tirs. Välisministeeriumi ametnikud tutvustasid majanduspartnerluslepingu sisu ja selle eesmärke ning vastasid komisjoni liikmete

küsimustele. Olgu öeldud, et Eestil on diplomaatilised suhted kõigi Kariibi mere riikidega, kuigi ainult kahes riigis, Dominikaani Vabariigis ja Haitil, on aukonsul, kõrgemal tasandil esindajat Eestil seal täna veel ei ole.
Väliskomisjon tegi konsensuslikult järgmised menetluslikud otsused. Me tegime ettepaneku saata eelnõu täiskogu päevakorda esimesele lugemisele tänaseks ehk kolmapäevaks, 28. oktoobriks. Komisjoni ettepanek on ka eelnõu esimene lugemine lõpetada. Kui esimene lugemine lõpetatakse, siis teeme Riigikogu juhatusele ettepaneku määrata muudatusettepanekute esitamise tähtajaks reede, 6. november kell 16. Väliskomisjoni otsusega on eelnõu ettekandja väliskomisjoni aseesimees Enn Eesmaa.

14:53 Esimees Eiki Nestor
Aitäh! Kas komisjoni ettekandjale on küsimusi? Ei ole. Avan läbirääkimised. Läbirääkimiste soovi ei ole. Seaduseelnõu 62 esimene lugemine on lõpetatud. Määran muudatusettepanekute esitamise tähtajaks 6. novembri kell 16.

---

7. 14:53 Avaliku teabe seaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu (71 SE) esimene lugemine

14:53 Esimees Eiki Nestor
Algab Vabariigi Valitsuse algatatud avaliku teabe seaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu 71 esimene lugemine. Ettekandja algataja nimel on justiitsminister Urmas Reinsalu. Palun!

14:53 Justiitsminister Urmas Reinsalu
Austatud Riigikogu esimees! Austatud rahvaesindajad! Selle seaduseelnõu mõte on lülitada Eesti õiguskorda Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv, mille otstarve on ühtlustada liikmesriikide avaliku sektori valduses oleva teabe taaskasutamist. Sellel on ka oma praktiline ja majanduslik otstarve, sest avaliku teabe taaskasutamine võimaldab avaliku sektori valduses olevat üldiseks kasutamiseks mõeldud teavet kasutada kõigil isikutel muu hulgas ärilistel ja ettevõtlusega seotud eesmärkidel. Seeläbi on võimalik luua Euroopas uusi teenuseid ja rakendusi.
Konkreetselt kehtestab see seaduseelnõu taaskasutamiskohustuse mäluasutuste (raamatukogud, arhiivid, muuseumid) valduses olevale digitaalsele teabele, mille autoriõigused või autoriõigusega kaasnevad õigused kuuluvad mäluasutusele. Näiteks on võimalik raamatukogude valduses olevaid ja üldiseks kasutamiseks mõeldud digitaalseid raamatuid taaskasutades luua digitaalsete raamatute kogumikke, museaalide digitaalseid kujutusi taaskasutades saab aga luua virtuaalmuuseume.
Direktiivist lähtudes lisatakse seadusesse nende dokumentide loetelu, millele vastavat teavet ei pea riik taaskasutatavaks tegema. Selline teave on arusaadavalt juurdepääsupiirangutega teave, olgu need siis delikaatsed isikuandmed või riigi julgeolekuinfo. Samuti luuakse võimalus piirata teabe andmist üldiseks kasutamiseks, kui see sisaldab isikuandmeid.
Teabe taaskasutamisel kehtib üldpõhimõte, et teabele juurdepääs on tasuta, välja arvatud seaduses ettenähtud juhud, Eestis näiteks kinnistusraamatu ja äriregistri päringud. Kehtiva seaduse järgi peab tasu olema kulupõhine, kuid eelnõuga lisatakse seadusesse direktiivist tulenev võimalus, et kulupõhisele tasule võib lisada mõistliku investeeringutulu. Euroopa Komisjoni teatise kohaselt ei tohiks mõistlik investeeringutulu olla tavaliselt rohkem kui 5% üle Euroopa Keskpanga fikseeritud peamiste refinantseerimistehingute intressimäära.
Teiseks tehakse seaduses muudatus, mis puudutab järelevalvet avaliku teabe valdkonnas. Kõigepealt võeti meil vastu avaliku teabe seadus, kus sätestati üldine riikliku järelevalve pädevus andmekaitse valdkonnas. Selle järel tuli korrakaitseseadus, mis kitsendas riikliku järelevalve pädevust, määratledes, et riiklik järelevalve on üksnes haldusväline järelevalve. Tegelikkuses on siis nii, et kui üks haldusorgan teeb järelevalvet teise haldusorgani üle, ei saakski seda uue korrakaitseseaduse filosoofia järgi otsekui lugeda riiklikuks järelevalveks. Et sellist tõlgenduslünka vältida, viiakse seadusesse sisse lihtne ja loogiline mõte, et andmekaitse valdkonnas tehakse nii riiklikku järelevalvet haldusväliste subjektide tähenduses kui ka haldusjärelevalvet haldussiseste subjektide tähenduses.
Ettepanek on, et seadus jõustuks üldises korras. Aitäh!

14:57 Esimees Eiki Nestor
Küsimused algatajale. Andres Anvelt, palun!

14:57 Andres Anvelt
Aitäh, härra juhataja! Lugupeetud minister! Ma küsin sinult sama küsimuse, mida ma komisjonis küsisin, aga stenogrammi jaoks esitan selle ka siin. Selle seaduseelnõuga reguleeritakse küll avaliku teabe sfääri, aga teemad on siin suhteliselt erinevad. Üks on Euroopa Liidu oluline direktiiv ja teine on avaliku teabe seaduse täitmise järelevalvet reguleerivad sätted. Äkki sa selgitad ka suuremale auditooriumile, miks need koos on? Kas siin ei ole teatud kobarseaduse elemente?

14:58 Justiitsminister Urmas Reinsalu
Aitäh! Andres Anvelti, kogenud õiguseksperdi märkus oli oluline ja ma analüüsisin põhjalikult seda komisjonis tõstatatud küsimust. Ma võin täna selgelt kinnitada, et ei, tegemist ei ole kobarseadusega selles tähenduses, mida me oleme kasutanud kehva või vildaka õigusloome puhul, kui erinevaid õigussuhteid reguleerivad küsimused kuhjatakse kokku ja moodustatakse niisugune kunstlik päikesesüsteem. Praegu on tegemist ikkagi ühe teemaga, avaliku teabe valdkonnaga, kuhu võetakse üle Euroopa Liidu õigust ja mille järelevalve osas reguleeritakse ära üks küsimus, mis võib tekitada õiguslünki.

14:59 Esimees Eiki Nestor
Jüri Adams, palun!

14:59 Jüri Adams
Härra minister! Selles eelnõus on üks tüüpprobleem, mis on juba aastaid olnud. Nimelt on eurodirektiivide harmoneerimise käigus tehtud euroinglise keelest primitiivtõlget, et saada eesti keelde mõisteid ja termineid. Siin on ilmselt kõige ebaõnnestunum see põhimõiste "taaskasutamine", mille tähendus on esiteks naeruväärne, aga teiseks on see väljend eesti keeles kinnistunud hoopis muul viisil. Millised on teie arvates šansid, kas me suutmatut või väga kehva terminiloomet, mis on vahepealsetel aastatel toimunud, saaksime näiteks kas või selle menetluse käigus parandada?

15:00 Justiitsminister Urmas Reinsalu
Aitäh! See probleem tuleneb Euroopa Liidu õiguse paratamatult, ütleme, massiivsest kasvust eriti nendes valdkondades, kus ka tehnoloogia arengu tõttu luuakse uusi tehissõnu tehniliste mõistete või õiguslike regulatsioonide jaoks. Selle probleemiga tuleb kindlasti tegelda. Ma olen avatud sellele, et kui on võimalik leida mõistlikke, paremini sobivaid eesti sõnu, siis võiks neid termineid kas parlamendis sisemise õigusloomelise konkursi või komisjoni praktilise töö käigus muuta. Õige on see, et on kahte tüüpi seadusi. Ühte tüüpi seadused tegelevad väga detailselt avaliku võimu siseste küsimustega ja avalikkus loeb neid vähem. Aga seaduste puhul, mis on mõeldud laiemale auditooriumile, on arusaadavus ja teksti mõistetavus, ka terminite sobilikkus, kindlasti oluline. Taaskasutusel, tuleb möönda, on eesti keeles kaks tähendust. Olmeline tähendus tavatarbija arusaamas seisneb prügi või muu avaliku ressursi energiasäästlikus kasutamises. Siin on lausa suur mägi õigusloomet, mis puudutab Euroopa Liidu õigust ja ka Eesti enda õigusloomeinitsiatiivi. Probleemid on siin olemas, neid tahan ma põhjalikumalt juba homme käsitleda.

15:02 Esimees Eiki Nestor
Jüri Adams, palun!

15:02 Jüri Adams
Aitäh, härra minister! Ma arvan, et kui see väljend oleks tõlgitud kas või võõrsõnalise sõnapaariga "sekundaarne kasutamine" või siis kui "teisene kasutamine", siis need või ka teised võimalused oleksid olnud paremad ja lugejas vähem segadust tekitanud. Kas võib niimoodi aru saada, et te panete oma majas kellegi mõtlema või tegutsema selles valdkonnas ja toote meile teiseks lugemiseks mingisuguse kimbu sõnu või vähemalt üheainsa uue ja parema eestikeelse sõnapaari selle kohta?

15:03 Justiitsminister Urmas Reinsalu

Ma ei hakka ütlema, et see ülesanne ei oleks jõukohane. Ma ütlen nõnda, et ma palun ministeeriumi töötajatel sellele mõelda. Siin on veel üks omaette küsimus, milles ei ole ma, tõtt-öelda, suur spetsialist. Ma palun ka seda ametnikel uurida ja teilegi selle info saata. Nimelt, Euroopa Liidu õigust tõlgivad kõigi liikmesriikide keeltesse Euroopa Liidu juristid-lingvistid ja on küsimus, kuivõrd seda direktiivis sisalduvat mõistet "taaskasutus", mis on juba kasutusse läinud, on võimalik meie riigisiseses õiguses muuta. Kuid ma arvan, rääkides terminoloogide omavahelisest koostööst, et kõik on eesti inimesed, nii need, kes Luksemburgis tõlgivad, kui ka need, kes Eestis seda seadust teevad ja jõustavad. Ma luban, et ma seda taaskasutuse terminit ametnikele mainin.

15:04 Esimees Eiki Nestor

Aitäh, härra minister! Komisjoni ettekandja on põhiseaduskomisjoni liige Andres Anvelt. Palun!

15:04 Andres Anvelt

Härra juhataja! Lugupeetud Riigikogu! Eelnõu arutelu toimus põhiseaduskomisjonis esmaspäeval, 12. oktoobril. Kohal olid kõik põhiseaduskomisjoni liikmed, lisaks olid komisjoni kutsutud justiitsminister Urmas Reinsalu, Justiitsministeeriumi infotehnoloogia ja andmeturbe talituse nõunik Bert Blös ning Eesti Infotehnoloogia ja Telekommunikatsiooni Liidu tegevjuht Jüri Jõema.
Komisjonis tutvustas eelnõu minister, nagu ta tutvustas siin lugupeetud suurkogulegi. Ta tõi välja eelnõu kaks eesmärki. Kordan need lühidalt üle. Üks eesmärk on Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi ülevõtmine. Teine eesmärk puudutab järelevalvet avaliku teabe seaduse nõuete täitmise üle. Täpsemalt puudutab see riikliku järelevalve ja haldusjärelevalve mõisteid ning nende korrastamist avaliku teabe seaduses. Miks seda vaja teha on, seda minister siin enne selgitas.
Komisjonis küsiti ministrilt muu hulgas, mis erinevus on haldusjärelevalvel ja riiklikul järelevalvel. Justiitsministeeriumi nõunik selgitas seda. Haldusjärelevalve on riikliku järelevalveasutuse tegevus avaliku halduse kandja tegevuse seaduspärasuse üle teatud valdkonnas. Näiteks võib tuua Päästeameti tegevuse mõne valitsusasutuse tuleohutuse tagamiseks. Riiklik järelevalve on asutuse järelevalvetegevus haldusväliste isikute ehk suuresti erasektori üle.
Komisjonis oli arutluse all seesama kobarseaduste teema. Mina ise selle tõstatasin. Minister selgitas komisjonis, nagu ta selgitas ka siin, miks tema siin sellist ohtu ei näe. Minister rõhutas sedagi, et muudetakse avaliku teabe seadust ning korrakaitseseaduse muudatusi selles eelnõus ei ole.
Komisjonis tunti huvi, kas on teada, kui palju direktiivi ülevõtmine võib ühe või teise ministeeriumi eelarvet mõjutada. Kui riiklikke registreid hakatakse laialdaselt kasutama, siis võib riigil teatud tulu saamata jääda, sest võib juhtuda, et mõni juriidiline isik hakkab ise neid andmeid müüma. Minister vastas, et eelnõu sellist ohtu kaasa tooma ei peaks. Ka kehtivas õiguskorras on võimalik, et üks juriidiline isik ostab ära näiteks kogu äriregistri sisu ning hakkab seda müüma. Mingil hetkel tuleb analüüsida, kas selliseid võimalusi oleks mõistlik kuidagi piirata.
Komisjoni liikmed küsisid Eesti Infotehnoloogia ja Telekommunikatsiooni Liidu tegevjuhilt, kas tema arvates lahendatakse eelnõuga ära suurem osa avaliku teabe valdkonna probleeme või on jäänud veel midagi olulist lahendamata. Tegevjuht leidis, et eelnõu lahendab suurema osa probleeme, ning avaldas selle üle ka rahulolu. Aga avaliku teabe taaskasutamise tasu suhtes on liit seisukohal, et avalik teave, mis on andmebaasides, peaks olema tasuta kättesaadav. Aastal 2012, kui Riigikogu viimati avaliku teabe seaduse muudatusi menetles, jõuti kompromissile, et andmebaasis sisalduvad töötlemata andmed peaksid olema masinloetaval kujul ka tasuta kättesaadavad. Tasu võib kehtestada juhul, kui teabe valdaja peab looma andmete töötlemiseks lisateenuse, mida tal endal vaja ei ole.
Nii otsustatigi, esiteks, saata eelnõu päevakorda 28. oktoobriks. See otsus oli konsensuslik. Samuti oli konsensuslik otsus esimene lugemine lõpetada. Tehti ettepanek määrata muudatusettepanekute esitamise tähtajaks 11. november kell 17.15 ehk kümme tööpäeva. Ka see otsus oli konsensuslik, nii nagu ka otsus määrata siinkõneleja eelnõu ettekandjaks. Aitäh!

15:09 Aseesimees Jüri Ratas

Suur tänu, hea ettekandja! Teile on vähemalt üks küsimus. Krista Aru, palun!

15:09 Krista Aru

Aitäh, härra juhataja! Austatud ettekandja! Kas komisjonis oli arutlusel ka seaduseelnõu haakuvus või sobivus meie Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi infotehnoloogiaosakonnas ette valmistatud avaandmete rohelise raamatuga? Kas see teema üldse tõstatus ja kui, siis millisel moel?

15:09 Andres Anvelt
Aitäh! Pean tunnistama, et seda teemat ei otseselt ega kaudselt komisjonis ei arutatud. Küll aga, iseenesestmõistetavalt, oma kogemuse pinnalt arvan ma, et eelnõu ettevalmistamise ajal kindlasti kooskõlastati eelnõu Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumiga. Ministri ettekandest kriitikat selle kooskõlastusringi kohta igatahes kõrva ei jäänud, aga komisjonis seda kahjuks ei arutatud.

15:10 Aseesimees Jüri Ratas
Hea ettekandja, ma tänan teid! Rohkem küsimusi ei ole. Kas fraktsioonide esindajad soovivad läbirääkimisi pidada? Läbirääkimisi pidada ei soovita. Juhtivkomisjoni seisukoht on seaduseelnõu 71 esimene lugemine lõpetada. Määran eelnõu 71 muudatusettepanekute esitamise tähtajaks 11. novembri kell 17.15. Esimene lugemine on lõpetatud ja seitsmenda päevakorrapunkti käsitlemine samuti.

---

8. 15:11 Kriminaalmenetluse seadustiku muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse, millega laiendatakse kannatanute õigusi kriminaalmenetluses, eelnõu (80 SE) esimene lugemine

15:11 Aseesimees Jüri Ratas
Liigume kaheksanda päevakorrapunkti juurde. Algab Vabariigi Valitsuse algatatud kriminaalmenetluse seadustiku muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse, millega laiendatakse kannatanute õigusi kriminaalmenetluses, eelnõu 80 esimene lugemine. Palun Riigikogu kõnetooli justiitsminister Urmas Reinsalu!

15:11 Justiitsminister Urmas Reinsalu
Lugupeetud Riigikogu aseesimees! Lugupeetud rahvaesindajad! Tegemist on ühe olulise eelnõuga, millega me võtame üle Euroopa õigusnorme. Minu veendumus on, et me teeme seda ühemõtteliselt Eesti õiguskorra ja Eesti elanike parema õiguskaitse huvides. Paljude bürokraatlikumate või tehnoloogilisema iseloomuga, kogu Euroopa ruumi puudutavate õigusaktide puutumus reaalse Eesti elu positiivsemas suunas kujundamisega võib olla nõrgem.
Selle seaduseelnõu üks keskne mõte on võtta üle Euroopa Liidu direktiiv, millega antakse kannatanutele ja ohvritele kriminaalmenetluses suuremaid õigusi, need tagatakse neile kõigis Euroopa Liidu liikmesriikides. See on tõsine teema, mida Justiitsministeerium on ka eri uurimuste abil analüüsinud. Tuleb tunnistada, et just teadmatusest, aga ka, ütleme, personaalse suhtlemise lünklikkusest tulenevalt on suurel osal kannatanutest kriminaalmenetluses uurijatega kokku puutudes tekkinud tunne, et nad ei ole saanud piisavalt infot oma õiguste kohta, kuidas käituda. Peaaegu veerandis vastanuist tekitas uurijatega suhtlemine tunde, et nad on ise kurjategijad ja on ise midagi valesti teinud. Viiendik kannatanutest või tunnistajatest tundis, et politseinik ei uskunud, mida talle räägiti.
Selge on see, et ei ole võimalik viia ellu direktiivi mõtet personaalsest lähenemisest kannatanutele ja ohvritele ning muuta suhtumist üksnes seaduspügalatega või seadusteksti abil, ükskõik kui detailsed on need nõuded, mis kehtestatakse riikliku uurimise ja süüdistusega tegelevatele ametnikele, vaid selle direktiivi jõustamiseks tuleb ette näha koolitusi. Neid ongi nii Sotsiaalministeeriumi kui ka Siseministeeriumi valdkonnas plaanis teha.
Selle seadusega antakse kannatanutele ja ohvritele juurde hulk konkreetseid kriminaalmenetluslikke õigusi. Nimetan siin olulisemaid.
Riigiametnikel on edaspidi kohustus selgitada kannatanutele ohvriabi seaduses sätestatud võimalusi saada ohvriabiteenuseid ja ka kuriteo ohvritele ettenähtud riiklikku hüvitist, samuti tuleb selgitada kriminaalmenetluse seadustikust tulenevaid kaitsemeetmeid.
Kohustus on tagada, et kannatanu saaks kuriteoteate esitamise kohta kirjaliku kinnituse ja vajaduse korral tõlkeabi kuriteoteate esitamisel ning kinnituse saamisel.

Oluline on, et kannatanu saab õiguse taotleda kriminaalmenetluses oluliste dokumentide tõlkimist oma emakeelde või keelde, millest ta aru saab. Praegu on tõlkimisel tekkinud paradoksaalne olukord, kus süüdistataval on suuremad õigused, ka õigus saada tõlget, kui on kannatanul. On täiesti objektiivne ja loogiline väita, et need asjad on tasakaalust väljas. Järelikult, selle direktiivi rakendamisega me viime kannatanu ja süüdistatava õigused tasakaalu.
Kannatanul tekivad lisaõigused toetust saada ja võimalus osaleda menetlustoimingul enda valitud isikuga. See tähendab, et jutt ei käi professionaalsest õigusesindajast ehk advokaadist. Küsimus on selles, et kui inimene on elanud üle traagilise, enamikul juhtudel ka isikuvastase kuriteo, mille ohvriks ta on sattunud, siis võib arvata, et tema psüühika on tasakaalust väljas ja ta tunneb ennast ebakindlalt. Selles mõttes on hea, kui ta saab kaasa võtta pereliikme või mõne teise lähedase inimese, kes sellisel psühholoogiliselt keerulisel hetkel pakub turvatunnet ja annab nõu.
Menetlejatel tekib ka kohustus hinnata kannatanu individuaalseid kaitsevajadusi. Menetleja peab hindama, milliseid kaitsemeetmeid on võimalik menetluses kannatanu kaitseks kasutada ning kas on vaja kannatanu saata ohvriabitöötaja juurde. See on oluline roll, mis tekib politseile menetluse ajal juurde. Arusaadavalt peab menetleja tegema seaduse järgi uurimistoiminguid eesmärgiga tuvastada tõde, kuid nüüd tekib juurde selge kohustus, et ta peab vastutama ka selle eest, et kui ta näeb täiendavat individuaalse kaitse vajadust, siis see kannatanu abi saaks.
Lisaks, kui on tegemist lihtmenetlusega, siis kannatanu saab teada, kui tema asjas – asjas, kus tema oli ohver – on lihtmenetluse korras sõlmitud kokkulepe riikliku süüdistaja ja süüdistatava isiku vahel. Praegu seda õigust ei ole. Väga mitmel juhul on inimesed nõutud ja abitud, ütlevad, et nad said tagaselja sellest teada või neid ei teavitatudki. Teiseks saab kannatanu nüüd infot ka selle kohta, kui tema vastu kuriteo toime pannud isik vabaneb või põgeneb vanglast. Ka sellisel juhul on kannatanul õigus infot saada.
Eraldi kaitseõigused tekivad juurde alaealistele kannatanutele. Nimelt, sellel aastal tehtud vägivallakuritegudes kannatanud laste ülekuulamise analüüs näitas ka Eestis, et ülekuulamisel esineb korralduslikke kitsaskohti ning alaealistele kannatanutele ei selgitata alati nende olukorraga seonduvat. Ka meie riigi sees tehtud lapskannatanute uuringud on soovitanud suuremat rõhku panna just nimelt personaalsele suhtele, usalduse tekitamisele kannatanuga suhtlemisel. Selle direktiivi filosoofia toetab täiesti ka meie riigi ekspertide soovitusi. Alaealisele kannatanule, kelle huvid on vastuolus tema seadusliku esindaja huvidega, määrab menetleja riigi õigusabi korras advokaadi, kes on tema iseseisev advokaat. Millisel juhul saavad lähedase inimese või seadusliku esindaja huvid olla vastuolus alaealise või, ütleme, lapse huvidega? Kõige tüüpilisemad juhud on loomulikult perevägivald ja kindlasti ka seksuaalne väärkohtlemine. Kui seda tüüpi kuriteos süüdistatav isik ja ohver on ühest perest, kus võib olla ka teisi täisealisi pereliikmeid, siis on selge, et suhted võivad seal olla väga vastuolulised. Seetõttu on just nimelt alaealise kannatanu õiguste seisukohalt oluline, et tal oleks isik, kellel on piisavalt nii spetsiaalseid teadmisi alaealise õiguste ja huvide esindamisest kui ka juriidilisi teadmisi, on oluline, et tal oleks advokaat, kes tema õigusi esindab. Mäletatavasti tuli viimasel nädalal ka üks uudis, mis puudutas tõsist õiguslikku küsimust. Riigikohus tühistas ühe kahes esimeses kohtuastmes tehtud süüdimõistva otsuse vägistamisasjas, kusjuures kohtuotsuse tühistamise keskne alus oli väide, et alaealisele lapskannatanule ei olnud tema õigusi piisavalt selgitatud. Kindlasti aitavad need ettenähtud sammud niisuguseid juhtumeid üsna hästi vältida.
Peale selle, et ohvrid ja kannatanud saavad suuremaid õigusi, on veel üks riigisisese kriminaalmenetlusõigusega seotud teema, mida selle eelnõuga reguleeritakse. See on üsna spetsiifiline õigusinstituut. Nimelt, selle muudatuse kohaselt loetakse kriminaalmenetluses kannatanuks ka riik või muu avaliku võimu kandja, kui tal on õigushüve kahjustamise tõttu tekkinud varaline nõue, mida on võimalik kriminaalmenetlusega välja maksma panna. Teisisõnu, praegu on tegemist tsiviilnõuetega, mida on võimalik esitada ka kriminaalmenetluses. Asja menetlev kriminaalkohtunik mõistab siis tsiviilkorras süüdimõistetud isikult ühtlasi raha välja. Kuid kui tegemist on haldusnõudega, siis kriminaalmenetluses seda võimalust ei ole, vaid tuleb algatada iseseisev menetlus, oma ressursikuluga. Praktilistest teemadest on siin esile kerkinud maksuasjad. Siin on tegemist näiteks suurte arvevabrikute tegelastega, kes on kriminaalkorras süüdi mõistetud. Alles pärast seda, kui nad on süüdi mõistetud, algab kohtus otsast peale iseseisev menetlus, et halduskorras mõista neilt välja raha, kuigi kriminaalkohus on juba tuvastanud, et nad on maksukuriteos süüdi. See on ka avalikkuses tekitanud sellise resonantsi, et kriminaalkohus küll mõistab isiku süüdi, aga tegelikult seda n-ö varalist koormust talle ei tekigi. Praegune praktika on selline, et siis tuleb eraldi menetlus algatada. Meile tundus mõistlik

teha see korraldus niisuguseks, et nii menetlusökonoomika kui ka terve mõistuse huvides anda riigile võimalus avalik-õiguslikke nõudeid ka kriminaalmenetluses kaitsta, kui kannatanu on avalikud huvid ehk riik.
Nüüd veel. Ka juriidilisest isikust kannatanul võimaldatakse menetluses osaleda seadusliku esindaja poolt volitatud töötaja kaudu. Sellega on tekkinud, üllatav küll, olulisi segadusi.
Viimane teema on seotud sellega, et kui kohtueelses menetluses ei ole kindlaks tehtud isikut, kes on kuriteo toime pannud, ning ei ole võimalik koguda tõendeid või nende kogumine ei ole otstarbekas, siis lõpetatakse menetlus uurimisasutuse määruse või prokuratuuri määruse alusel. Praegu annab uurimisasutus sellises olukorras lõpetamise määruse, mis saadetakse omakorda prokuratuuri kinnitamiseks. Nii prokuratuuri kui ka üldine õigusekspertide hinnang on olnud selline, et see on seotud väga suure halduskoormuse ja ajakuluga. Nagu ma ka komisjonis rõhutasin, see on kindlasti teema, mis vajab arutelu just nimelt nende teemadega tegelevate õigusekspertidega. Ma loodan, et seda töö korras komisjonis arutatakse. Kindlasti on seda muudatust mõtet jõustada sellisel juhul, kui on olemas piisav selgus, et see mingilgi moel ei kahjustaks tõe väljaselgitamist kohtueelses menetluses.
Esimesele lugemisele parlamenti esitas valitsus selle eelnõu sooviga, et seadus jõustuks novembris, ka ohvrite teemat käsitlev osa. Ilmselgelt ei ole see tempo realistlik. Kahe lugemise vahel esitame komisjonile palve jõustada see seaduse raam, mis puudutab ohvreid, järgmise aasta 1. jaanuarist. Need sätted, mis puudutavad kriminaalmenetluses avalik-õiguslike nõudeavalduste esitamist, võiksid jõustuda aga 2017. aasta 1. jaanuarist. Aitäh!

15:24 Aseesimees Jüri Ratas

Aitäh, austatud minister! Nagu näete, selle põhjaliku ettekande kohta on ikkagi küsimusi. Ken-Marti Vaher, palun!

15:25 Ken-Marti Vaher

Aitäh, lugupeetud juhataja! Austatud minister! See on kindlasti väga tänuväärt eelnõu, mis on esitatud parlamendile menetlemiseks ja arvatavasti ka üsna kiirelt seadusena vastu võetakse. Minu küsimus puudutab seaduse rakendamisega seotud kulusid. Seletuskirjas on väga põhjalikult analüüsitud mõjusid ja toodud välja mitmed kulud, mida seaduse rakendamine kaasa toob. On märgitud ka seda, et hetkel on riigieelarve protsessis menetluses lisataotlused 2016. aasta kohta. Kas te saate pisut täpsustada, millisena need kulud on ette nähtud ja kas tegelikult on olemas piisav rahaline kate nendele tegevustele, mida eelnõu ette näeb?

15:26 Justiitsminister Urmas Reinsalu

Aitäh! Selle direktiiviga ühines Eesti riik vist aastal 2011, härra Michal oli siis justiitsminister. Riik on sellega endale kohustuse juba võtnud ja see direktiiv tuleb jõustada. Eks kulutused tule katta kõigi asjaomaste riigiasutuste tegevuskuludest. Konkreetselt on see seotud kolme riigiasutusega. Justiitsministeeriumil on, me oleme prognoosinud, infosüsteemide ja rakendusega seotud ühekordseid kulusid ligi 40 000 eurot. Aga suurema osa kuludest moodustab just nimelt riigi õigusabi alaealistele kannatanutele – 125 000 eurot. Võib küsida, kas riigi õigusabi üldine maht riigieelarves on planeeritud kasvama. Ei ole. Praegu on valmimas eraldi analüüs riigi õigusabi valdkonnas. Ma ühinen siin minu eelkäija, eelmise justiitsministri Andres Anvelti seisukohaga, et õigusabis on meil vaja olulisi muudatusi teha. Nende muudatustega me tulemegi välja. Ma pean tunnistama, et kui me ühelt poolt pakume riigi õigusabi näiteks sellele rühmale inimestele liiga tagasihoidlikult, siis teiselt poolt oleme minu hinnangul teatud kuritegude puhul olnud liiga helded, ka võrreldes teiste riikide praktikaga. Näiteks läheb oluline osa riigi õigusabi kuludest roolijoodikute õiguste kaitsele. Teine osa kulutustest tuleb teha Siseministeeriumil, nagu ma ütlesin. See puudutab koolitusi, mida Siseministeerium peab katma oma koolituseelarvest. Sotsiaalministeeriumis on samuti tegemist kuriteo ohvrite kuluvahenditega, mis tuleb rakendada, aga ka info- ja teavituskuludega. Riigieelarves on need tegevuskulud ministeeriumile ette nähtud, eks sellest rahast tulebki need kulutused ära teha.
Omaette küsimus on, et eesmärk on kulusid kokku hoida. Ka direktiiv ütleb selgelt tõlke eesmärgi kohta, et kannatanule tõlgitakse olulisim osa dokumentidest, ei tõlgita piltlikult öeldes kilogrammide kaupa asju, mis ei puutu tema reaalsete tuumõiguste selgitamisse. Mis puudutab laiemalt riigi õigusvaldkonna tõlkepoliitikat – neid kulutusi teevad ennekõike Siseministeerium ja Justiitsministeerium –, siis minu hinnangul on see olnud formalistlik, helde ja ebapraktiline. Kui on tegemist pika, ma ei tea,

kohtumääruse või kohtuotsusega, kus on kirjas üks ühele inimesele oluline episood ja sellepärast tõlgitakse 100 või 200 lehekülge kas inglise, vene või itaalia keelde, siis see ei ole ratsionaalne ega kaitse *de facto* selle inimesi õigusi. Tegelikult ei loe seda dokumenti selles võõrkeeles keegi. Niisugust kappi tõlkimist ei ole mõtet teha. Me tuleme lähiajal välja teatud optimeerimisettepanekuga.

15:29 Aseesimees Jüri Ratas
Dmitri Dmitrijev, palun!

15:29 Dmitri Dmitrijev
Aitäh, austatud Riigikogu aseesimees! Lugupeetud minister! Euroopa Liidu direktiivi nõuetest lähtuvalt täiendatakse kriminaalmenetluse seadustiku § 195 lõikega 5, mis seletuskirja kohaselt võimaldab kuriteo ohvriks langenud isikul, kes soovib esitada kuriteo toimepanemise kohta teate ja kes ei räägi või ei mõista pädeva asutuse kasutatavat keelt, esitada kuriteoteade keeles, millest ta aru saab, või saada keeleabi. Samas, tsiviilmenetluses isikule keeleabi ega võimalust riigi õigusabi taotluse esitamisel kohtusse pöörduda ei võimaldata. Millest selline erinevus?

15:30 Justiitsminister Urmas Reinsalu
Aitäh! Tegemist on erinevat õiguskaitset vajavate menetlusolukordadega. Kui me kõneleme kuriteoteate esitamisest, siis kannatanu võib olla Eestis läbisõidul olev turist, aga ta võib olla ka inimene, kes on siin eluaeg elanud. Tegemist on väga olulise põhiõiguste kaitse elemendiga. On selge, et inimesel peab olema õigus, sõltumata sellest, millised on tema keelelised võimed või oskused, pöörduda oma õiguste kaitseks politsei poole ja kuriteoteade esitada. Te viitasite kindlasti sellele Keskerakonna fraktsiooni algatatud eelnõule. Seda, et riigi kohtumenetlus peaks olema mitmekeelne ja tuleks sätestada, et õigusabitaotluste vastuvõtmise kord, mis praegu näeb teatud juhtudel ette võimaluse esitada taotlus inglise keeles, olles n-ö rahvusvahelise elemendiga, näeks ette ka võimaluse kasutada vene keelt, ma küll ei toeta. Ma esitasin argumendid ka selles arutelus, mis muidugi ei tähenda, et isiku faktiline õiguskaitse, sõltumata tema kasutatavast keelest, ei peaks olema tagatud. Me kindlasti riigi õigusabi süsteemi arendades töötame neid asju ühiselt välja ja arutame läbi ka parlamendis. Aga ma tahan öelda, et need ei ole võrreldavad kategooriad. Üks asi on see, kui ohver, kannatanu, esitab kuriteoteate. Teine asi on see, kas tsiviilvaldkonnas peaks kohtumenetlus olema mitmekeelne, kaks- või kolmkeelne.

15:32 Aseesimees Jüri Ratas
Andres Ammas, palun!

15:32 Andres Ammas
Austatud eesistuja! Lugupeetud minister! Te juba pisut kõnelesite sellest uuest mõistest "avalik-õiguslik nõudeavaldus". Kas te täpsustaksite, kes saab seda avaldust esitada? Milline organ, milline institutsioon?

15:32 Justiitsminister Urmas Reinsalu
Aitäh! Seda nõudeavaldust saab esitada muidugi kannatanu. Kui tuua näide, kes see konkreetne kannatanu on, milline riigiasutus see on, siis maksuasjades on kannatanu rollis Maksu- ja Tolliamet. Riikliku süüdistuse esitab juba konkreetselt prokuratuur. Prokuröril on süüdistuse lisas ka kannatanu taotlus olemas ja prokurör esitab selle. Nii et riigi erinevate ülesannete täitjad on erinevas staatuses.

15:33 Aseesimees Jüri Ratas
Jüri Adams, palun!

15:33 Jüri Adams
Aitäh, härra minister! Nüüd te esitasite minu arvates üllatava väite, et avalik-õiguslikud on ainult sellised nõuded, mida saab esitada riigiasutus, ilmselt ka kohalik omavalitsus või näiteks kas või Kaitseliit, kes kõik on avalik-õiguslikud isikud. Minule algul tundus, et siin on tegemist millegi sellisega, kui näiteks mingi riigiasutus võtab enda peale kannatanule valuraha, kahjutasu või hüvitise väljamõtlemise, n-ö

ulatab abikäe sellise nõude vormis. Ma olen järelikult valesti aru saanud. On see nüüd päris kindel seisukoht, et need on ainult riigi- või muud asutused ja nad nõuavad selle kahju hüvitamist, mis on tekitatud neile endile?

15:34 Justiitsminister Urmas Reinsalu
Jaa. Kui rääkida sellest, kas riik kannatanule kahju hüvitab, siis teatud kuritegude kataloogi puhul on inimesel võimalik taotleda hüvitist ohvriabi korras. Teoorias peaks see protsess olema samasugune nagu liikluskindlustuse fondi töö. Kurjategijad, kes teevad kurja, mõistetakse kohtu otsusega kohtus süüdi ja mõistetakse neilt välja ka teatud raha ohvriabi jaoks, mis läheb tulevaste kuriteo ohvrite hüvanguks. Praktikas tuleb tunnistada, et see muidugi n-ö isefinantseeruv süsteem ei ole, arvestades kurjategijate sotsiaalset tausta ja nende varalist võimekust. Pahatihti jäävad ka rahalised karistused neil täitmata. See ei ole selline õigus, et riik maksab kannatanule raha välja ja siis ise küsib seda raha kuskilt tagasi. See toimib veidike analoogiliselt, ütleme, ohvriabisüsteemiga. Seda on siin mõeldud kui riigile endale, avaliku võimu asutusele halduskorras tekitatud kahju, mida tal on õigus välja nõuda, ja ta saab seda teha kriminaalmenetluse kaudu.

15:35 Aseesimees Jüri Ratas
Urve Tiidus, palun!

15:35 Urve Tiidus
Hea istungi juhataja! Lugupeetud minister! Teie ettekandest jäi mulle kõrvu koolitusevajadus, mida see seadus tingib. Kas te täpsustaksite, millist kompetentsi ja milliseid oskusi siin vaja on ja kui paljusid inimesi see puudutab?

15:36 Justiitsminister Urmas Reinsalu
Aitäh! See puudutab suurt isikute ringi. Esiteks, kõige tundlikum koolitusvajadusega isikute kontingent on need advokaadid, kes hakkavad riigi õigusabi korras lapsi esindama, esindama alaealisi lähisuhtevägivalla või seksuaalkuritegude ohvreid. On selge, et suhtumine lastesse, õige hoiak, eeldab olulisi eriteadmisi, et mitte juba traumeeriva kogemuse saanud lastele lisakannatusi tekitada. Lastega seotud kuritegude menetlusloogika peab olema just nimelt delikaatsus, et mitte traumasid n-ö reprodutseerida. Teine oluline rühm on menetlejate sensitiivsustreeningud. Selle all peetakse silmas treeninguid, mis õpetavad menetlejaid arvestama ohvrite individuaalseid vajadusi. Neid hakkab järgmisest aastast korraldama Sisekaitseakadeemia. Kolmas rühm on sotsiaalvaldkonda puudutav, tuleb korraldada koolitusi lastekaitseõiguste alal. Ma tean küll absoluutsummades – mul on see kirjas –, kui palju need maksavad, aga ma inimeste kaupa, ütlen ausalt, nii täpselt ei tea, kui suur koolitusmaht on ette nähtud.

15:37 Aseesimees Jüri Ratas
Ken-Marti Vaher, palun, teine küsimus!

15:37 Ken-Marti Vaher
Tänan, lugupeetud juhataja! Austatud ettekandja! Minu küsimus ei puuduta võib-olla mitte küll väga suurt inimeste ringi või sihtrühma, aga see puudutab isikuid, kes on minu hinnangul tõenäoliselt kannatajad. Ma pean silmas näiteks isikuid, kes on sõidukijuhtidena teist inimest kahjustanud, kas teda vigastanud või põhjustanud tema surma. Menetluses aga tuvastatakse, et see isik tegi sõidukijuhina kõik õigesti ja valesti käitus kahjuks see, kes sai viga. Tegelikult on sõidukijuht ise kannatanu, kes elab tõenäoliselt seda üsnagi traagilist juhtumit läbi. Kas eelnõu tegemisel oli arutelu all sellise sihtrühma võimalik staatus kannatanute, ohvritena? Kas on mõeldud pakkuda ka sellistele isikutele teenuseid?

15:38 Justiitsminister Urmas Reinsalu
See on väga oluline tahk ja spetsiifiline isikute rühm. Menetlusõiguslikult saab isik olla ikkagi kas üks või teine. Kui isik on jäänud liikluskuriteos süüdi ja saanud ka vigastada, siis tuleb tunnistada, et seda käsitletakse direktiivi üldreeglite kohaselt. Erikohtlemist ei ole ette nähtud.

15:39 Aseesimees Jüri Ratas
Dmitri Dmitrijev, teine küsimus, palun!

15:39 Dmitri Dmitrijev
Aitäh, istungi juhataja! Lugupeetud minister, kõigepealt ma parandan teid. Keskerakonna fraktsiooni esitatud riigi õigusabi seaduse muutmise seaduse eelnõuga ei taotlenud me kohtumenetluse keele muutmist. See üksainus muudatusettepanek, mille me esitasime, puudutas taotluse esitamise keeldu. Me proovisime esitada ettepanekut, et oleks võimalik taotlust esitada ka vene keeles. Kas te ikka ei leia, et täna saalis oleva kriminaalmenetluse seadustiku muutmise valguses, kus lubatakse teatada kuriteost näiteks vene keeles ja vajaduse korral lubatakse ka tõlkida osa määrusest näiteks vene keelde, ei oleks loogiline lubada riigi õigusabi taotlejatel esitada oma taotlused vene keeles? Seda mõtet on toetanud ka Eesti Advokatuur.

15:40 Justiitsminister Urmas Reinsalu
Aitäh! Siin on kaks erinevat asja. Üks asi on see, kas me paneme paika n-ö juriidilise formaadi ja muudame kohtumenetluse mitmekeelseks. See on nii. Ma võin öelda, et ma olen nõustunud Justiitsministeeriumi seisukohaga.
Teine teema on see, et loomulikult peab inimeste õiguskaitse olema tagatud, selleks et nad saaksid oma põhiõigusi realiseerida, sõltumata sellest, mis keelt nad oskavad või milline on nende hariduslik, keeleline või muu taust. Ühiskonnas on teatud rühmad, kelle teadlikkus oma õigustest on väiksem ja kes seetõttu võivad olla ka oma õiguste kaitsel kaitsetumad. Kindlasti on keeleline informeerimatus siin üks tahk. Aga on ka muid tahke, näiteks lihtsalt üldine sotsiaalne võimetus ühiskonnas, hariduslik taust, erivajadused, mis puudutab isiku tervislikku seisundit, ja muu. Ma olen rääkinud sellest konkreetselt. Viimati rääkisin sellest Harju Maakohtu esinaisega ja küsisin selle kohta, kui inimesel on praktiline küsimus, ükskõik mis tema keeletaust on, ja ta soovib õigusabi saada. Sain teada, et mitte ühegi inimese puhul, kes on oma tahet väljendanud – ükskõik mis keeles ta seda on teinud –, ei ole jäänud need praktilised küsimused lahendamata. Teie pakutud võti, see dogmaatiline lähenemine, ei ole aktsepteeritav, sest see tähendab pretsedendi loomist, mida ma ei saa tolereerida. Sellega, millele te oma eesmärgina osutasite, küsides, kas see, et erineva keeletaustaga inimesed saaksid õigusabi ja oleksid oma õigustest teadlikud, on legitiimne ja kas ministeeriumi seisukohalt on see olukord parandamist vajav, ühinen ma sada protsenti. Me tegeleme sellega, seda pani meile südamele ka endine justiitsminister Anvelt. Me tuleme oma ettepanekutega välja.

15:42 Aseesimees Jüri Ratas
Jüri Adams, palun!

15:42 Jüri Adams
Härra minister! Eelmise päevakorrapunkti arutelul küsisin ma keeleteemalise küsimuse. Ka siin on tegelikult seesama probleem. "Avalik-õiguslik nõue" või "avalik-õiguslik nõudeavaldus" on kohmakas, ilmselt arusaamatu ja ebaratsionaalne. Võib-olla leiaks ka siin mingisuguse parema väljendi. Ma tahtsin aga avaldada tunnustust, sest nii kompaktset ja mõistlikku eelnõu on selles valdkonnas harva nähtud. Kuid minu küsimus on selles, kui suur on tõenäosus, et kõik ministeeriumide osakondades tekkinud kriminaalmenetlusega seotud probleemid liidetakse menetluse käigus selle eelnõu külge ja tulemuseks on niisugune seaduse sadat kohta muutev pakendeelnõu või pakkeelnõu või kuidas seda kutsudagi.

15:43 Justiitsminister Urmas Reinsalu
See probleem on meie õiguses praktiliselt olemas. See on kultuuri küsimus. See ei ole normitehnika, seda ei saa piirata. Ma loodan, et selle eelnõuga nii ei juhtu. Ma loodan, et me liigume parlamendi õiguspraktikas ühiselt selles suunas, et õigusaktide menetlemise prognoositavus paraneb. Jah, satelliiteelnõude probleem on meil olnud ju kasvav ja see ei ole normaalne. See kiusatus on olemas. Inimesed otsivad praktikas kergemat teed. See on loomulik. See kergema tee otsimine on peale surematuse otsimise olnud tsivilisatsioonide arengu põhitunnus. Kindlasti ei ole sellest vaba, ma tunnistan ausalt, ka Justiitsministeerium. Eelmise punkti arutelul juhtis härra Anvelt tähelepanu, kas oli mõistlik kaks asja kokku panna. Minu meelest ei ületanud see kriitilist piiri, aga selle üle võib

polemiseerida. Ka siin võiks küsida, et äkki viilutada need asjad lahku, ka siin võib iseseisvaid teemasid tuvastada. Ma arvan, et siin ongi tuum n-ö *common sense*, terve mõistus.

15:45 Aseesimees Jüri Ratas

Austatud minister, ma tänan teid! Rohkem küsimusi ei ole. Mul on nüüd suur au paluda Riigikogu kõnetooli õiguskomisjoni liige Kristjan Kõljalg. Palun!

15:45 Kristjan Kõljalg

Lugupeetud juhataja! Austatud kolleegid! 12. oktoobril kuulas õiguskomisjon ära justiitsministri ja Justiitsministeeriumi asekantsleri kriminaalpoliitika valdkonnas, kes andsid meile selgitusi eelnõu sisu ja eesmärkide kohta ning vastasid esitatud küsimustele. Nagu minister juba mainis, tegemist on suuresti Euroopa Liidu õiguse ülevõtmisega. Nendel punktidel ma ei peatu ja räägin kõige olulisemast küsimusest, mis meil komisjonis tekkis. See puudutas eelnõuga muudetavat kriminaalmenetluse seadustiku § 200^1, mis räägib kriminaalmenetluse lõpetamisest kuriteo toime pannud isiku tuvastamatuse tõttu, ja selle muudatuse vajalikkust. Eelnõu kohaselt saaks uurimisasutuse enda või prokuratuuri määruse alusel kriminaalmenetluse lõpetada, kui ei ole kindlaks tehtud kuriteo toime pannud isikut ning kui tõendeid ei ole võimalik koguda või kui kohtueelne menetleja leiab, et tõendite kogumine ei ole otstarbekas. Ministeeriumi esindaja selgitas, et muudatus on vajalik prokuratuuri ressursside vabastamiseks, sest selliste määruste peale kulub märkimisväärselt aega. Näiteks koostati 2014. aastal peaaegu 12 990 sellist kriminaalasja lõpetamise määrust. See küsimus pälvis meil kõige tõsisema diskussiooni.
Loen ette ka otsused. Otsustasime teha ettepaneku esimene lugemine lõpetada (konsensuslikult) ja teha ettepaneku määrata muudatusettepanekute esitamise tähtajaks 6. november kell 16 (ka see tehti konsensuslikult). Aitäh!

15:47 Aseesimees Jüri Ratas

Hea ettekandja, pärast sellist põhjalikku ettekannet on teile siiski vähemalt üks küsimus. Urve Tiidus, palun!

15:47 Urve Tiidus

Aitäh, lugupeetud istungi juhataja! Lugupeetud ettekandja! Te ütlesite, et pikem arutelu oli selle üle, mis hetkel ja kas üldse see menetlus lõpetada. Mind huvitab, milline see ajaline dimensioon sellistel puhkudel olla saab. Me teame, et kuritegusid on uuritud ka kümme või viis aastat, asju on uuesti uurimise alla võetud ja on ka süüdlased kindlaks tehtud. Kuidas see olukord kujuneb?

15:48 Kristjan Kõljalg

Aitäh küsimuse eest! Tegelikult, jah, aegumistähtajad on olemas, ma praegu peast ei julge neid öelda. Aga põhimõtteliselt, kui selguvad uued asjaolud, siis on võimalik alati uurimist uuendada ja menetlust jätkata. Nii et kui on ikkagi selge, et mingid faktid on teada, siis uurimist jätkatakse.

15:48 Aseesimees Jüri Ratas

Hea ettekandja, ma tänan! Rohkem küsimusi ei ole. Head fraktsioonide esindajad, palun aktiivset osavõttu läbirääkimistest! Avan läbirääkimised. Palun Riigikogu kõnetooli Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsiooni esindaja Andres Anvelti!

15:48 Andres Anvelt

Lugupeetud juhataja! Lugupeetud minister, õigemini, lugupeetud ministrid! Head kolleegid! Mul on tõsiselt hea meel, et, nagu öeldakse, kaua tehtud kaunikene, nn ohvrite direktiivi seadus, juriidilises keeles kriminaalmenetluse seadustiku muudatus, on siia saali jõudnud. Kui minister ennist väga põhjalikult tutvustas meile eelnõu õiguslikku külge, siis mina tulen selle eelnõu elulise ja emotsionaalse poole juurde.
Eestis on vägivallakuriteod suur probleem. Kuigi nende arv on aastate jooksul kõvasti vähenenud, on kahjuks suurenenud perevägivallaga seotud tapmiste ja mõrvade osakaal tapmiste ja vägivallakuritegude üldarvus. Ligi 35% kõigist vägivallakuritegudest on seotud perevägivallaga.

Emotsionaalne pool on ka see, mis puudutab noorte – ja mitte ainult noorte, vaid üldse inimeste – seksuaalset väärkohtlemist. Ka siin on arvud päris õõvastavad: ligi 15% kuni 20-aastastest poistest ja noormeestest ning 44% samavanustest tüdrukutest ja neidudest on kogenud oma elus seksuaalset väärkohtlemist. Perevägivalla ja seksuaalse väärkohtlemise eriline jälg ühiskonnas on see, et see kandub järgmisesse põlvkonda, ükskõik kas siis ollakse selle vägivalla otsene tajuja või kaudne tunnistaja. Seetõttu ongi just ohvritele mõeldud sätted väga olulised.
Me oleme aastakümneid oma kriminaalmenetlust arendanud sellest vaatevinklist, kuidas oleks parem tegelda just kahtlustatavate ja süüdistatavatega, kuidas oleks see menetlejale lihtsam. Oleme viinud oma seadusi kooskõlla rahvusvaheliste normidega, kaitstes kahtlusaluseid ja süüdistatavaid võimaliku riikliku võimuvoli eest. Kuid oleme jätnud tagaplaanile kannatanud. Tagajärg on see, et politseisse või üldse uurimisorganite kätte jõuab tunduvalt alla poole neist juhtumitest, kui inimest on füüsiliselt väärkoheldud. Miks see niimoodi on? Inimesed tihtipeale ei usalda korrakaitseorganeid, nad kardavad tulla välja oma probleemiga, nad kardavad jääda üksi. See on see, mis hoiab inimest, kannatanut, kriminaalmenetlusest eemal.
Eesti kirjutas eelmisel aastal alla Istanbuli konventsioonile, mis ootab koalitsioonilepingu kohaselt allkirjastamist ja ratifitseerimist ka selles saalis. Meie valitsus on vastu võtnud vägivalla ennetamise strateegia. Need mõlemad tähtsad dokumendid on täpselt samuti mõeldud selleks, et tegelda kannatanu õigustega ja kannatanuga. See seaduseelnõu on esimene samm nende kahe olulise dokumendi elluviimise poole.
Kannatanu kõige suurem risk on selles, nagu ma ütlesin, et ta jääb üksi. Teine asi on tema teadmatus nendest õigustest, mis riik on talle loonud, nendest sotsiaalkaitse elementidest, mida riik saab talle pakkuda.
Ma palun paar minutit juurde!

15:53 Aseesimees Jüri Ratas
Jah, paar minutit. Mulle tundub, et see tähendab kolme minutit. Kolm minutit lisaaega.

15:53 Andres Anvelt
Kui ta seda kõike ei tea, siis, nagu ma ütlesin, te ei lähegi oma murest rääkima. Tagajärg on see, et vägivallatseja, seesama kahtlustatav või võimalik süüdistatav, tarvitab vägivalda – kas psüühilist või füüsilist – edasi. Sest ta näeb, et riik ei kohalda tema suhtes mingit karistust, kannatanu on tema mõju all, mitte ainult psühholoogilise mõju all, vaid perevägivalla puhul ka materiaalse mõjuvõimu all. Ta tunneb karistamatust, ta tunneb ennast olukorra kontrollijana. Ma väga loodan, et need meetmed, mis on selles seaduseelnõus kirjas, panevad õiguskaitseorganeid teistmoodi suhtuma või loovad miinimumstandardi, kuidas tuleks kannatanutega suhelda. Ma ei taha öelda, et näiteks politsei ja uurimisorganid pole juba oma suhtumist muutnud. Eriti just lähisuhtevägivalla juhtumite arvu kasv on olnud esmajärjekorras seotud sellega, et inimesed julgevad rohkem tulla politseisse sellest probleemist rääkima, ühiskond ei tauni neid. Tulevikus, kui see seadus jõustub, paneme paika miinimumstandardi, et inimene ei pea mitte ise seda teadma, vaid uurimisorgani esindaja või politsei esindaja on kohustatud talle selgitama, mis teda ees ootab ning millised õigusliku ja sotsiaalse kaitse elemendid on tal olemas.
Lõpetuseks. Perevägivald ei ole väheoluline teema. Mulle meeldib selle eelnõu juures eriti see, et kannatanu on ka tulevikus kaitstud. Kui temale kannatusi tekitanud inimene hakkab näiteks vanglast välja saama või põgeneb sealt või vabaneb enne tähtaega, siis kannatanu saab sellest teada ja on võimeline oma elu vajaduse korral korraldama selliselt, et ta ei satuks uuesti selle inimese mõjusfääri.
Nii et soovin sellele eelnõule, nagu öeldakse, tuult tiibadesse. See on küll esimene, aga väga oluline samm meie kriminaalmenetluse doktriini muutmisel selles suunas, et kõige olulisem isik kriminaalmenetluses oleks ikkagi kannatanu. Kui kannatanu ei tunne ennast turvaliselt, siis kuritegevus ei kao mitte kuhugi, sest inimesed lihtsalt ei julge riigi poole pöörduda. Aitäh!

15:56 Aseesimees Jüri Ratas
Suur tänu! Rohkem kõnesoove ei ole. Sulgen läbirääkimised. Juhtivkomisjoni seisukoht on, et eelnõu 80 esimene lugemine tuleb lõpetada. Määran eelnõu 80 muudatusettepanekute esitamise tähtajaks 6. novembri kell 16. Esimene lugemine lõpetatud ja kaheksanda päevakorrapunkti käsitlemine samuti.

9. 15:56 Sotsiaalseadustiku üldosa seaduse eelnõu (93 SE) esimene lugemine

15:56 Aseesimees Jüri Ratas
Liigume edasi üheksanda päevakorrapunkti juurde, milleks on Vabariigi Valitsuse algatatud sotsiaalseadustiku üldosa seaduse eelnõu 93 esimene lugemine. Mul on suur au paluda Riigikogu kõnetooli sotsiaalkaitseminister Margus Tsahkna!

15:57 Sotsiaalkaitseminister Margus Tsahkna
Lugupeetud Riigikogu aseesimees! Hea Riigikogu! Sotsiaalseadustiku üldosa seaduse eelnõu 93 on esitanud Vabariigi Valitsus ja selle eesmärk on kehtestada Eesti õiguses sotsiaalseadustiku üldosa seadus (lühendina SÜS). Sotsiaalseadustiku üldosa seadus loob ühtsed alused Eesti sotsiaalkaitsesüsteemile ja sotsiaalkaitse korraldusele. Eesmärk on välja arendada ja kirjeldada olemasolevat sotsiaalõiguse süsteemi.
Sotsiaalseadustiku üldosa seadus sätestab baasmõisted, et sotsiaalõiguse valdkonnas oleks ühtne ja järjepidev mõistekasutus. Sotsiaalseadustiku üldosa seadus parandab ühtlustamise kaudu praeguse killustunud sotsiaalõiguse regulatsioonide õiguslikku kvaliteeti. SÜS tagab keskse üldseaduse kaudu isikute õiguste ja kohustuste suurema selguse. Selle seadusega kavandatakse sotsiaalõiguse eripärale ja kaasaegsetele tehnoloogilistele lahendustele vastavat efektiivsemat haldusmenetlust, suurendada õigusteadlikkust sotsiaalõiguse valdkonnas, teadvustada sotsiaalõigust teadusliku distsipliinina ning sätestada sotsiaalkaitse infosüsteemi SKAIS 2 õiguslikud alused.
Sotsiaalseadustiku üldosa seaduse eesmärk on luua üldised õiguslikud alused, nagu ma mainisin, et kaitsta inimest ja perekonda, ennetades ja kõrvaldades või vähendades sotsiaalseid riske eelkõige töötuse, haiguse, emaduse, töövõimetuse, vanaduse, toitja kaotuse, laste kasvatamise, kuriteo ohvriks langemise, sotsiaalse erivajaduse ja toimetulekuraskuste korral. See seadus sätestab edaspidiseks ka sotsiaalõiguse põhimõisted "sotsiaalkaitse" ja "hüvitis" ning rahalise ja mitterahalise hüvitise selle liikidena.
Eelnõust lähtuv vahetu mõju seisneb sotsiaalõiguse põhimõtete kehtestamises, mis üldiste printsiipidena laienevad kogu sotsiaalvaldkonnale. Sotsiaalseadustiku üldosa seadus sätestab üldised inimväärikuse, omavastutuse, solidaarsuse, avaliku võimu selgitamise ja abistamise kohustuse, sotsiaalkaitse konfidentsiaalsuse ning avaliku võimu koostöö põhimõtted. Seeläbi tuleneb eelnõust eelkõige põhimõtteline minimaalne standard, mis on aluseks igasugusele tegevusele sotsiaalkaitse vallas. Praegusel ajal ettevalmistatavate sotsiaalseadustiku eriosade valdkondlikus vaates mõjutab eelnõu eelkõige hoolekande, töö ja perede eriosa.
Kui nüüd rääkida sotsiaalkaitse infosüsteemi arendamisega seotud praktilisest rakendusest, siis võetakse sotsiaalseadustiku üldosa seaduse põhimõtted kasutusele ka teistes sotsiaalvaldkonna seadustes sätestatud ülesannete puhul, mida täidab Sotsiaalkindlustusamet. Sotsiaalkindlustusamet arendab Eesti üht suurimat infotehnoloogilist süsteemi, nimelt SKAIS 2. Selle infosüsteemi arendamisega seoses töötatakse välja sotsiaalseadustiku üldosa seaduse rakendusseadus, mis laiendab SÜS-i põhimõtteid teistele sotsiaalvaldkonna seadustele. Eesmärk on menetluste ühetaolisus, mis suurendab isikute põhiõigusi. Eelnõu jõustumisega ei kaasne riigi- ega kohaliku omavalitsuse asutustele vahetult täiendavaid ülesandeid.
Kui rääkida veel paari sõnaga sotsiaalkaitse infosüsteemi ehk SKAIS 2 arendamisest, siis see on planeeritud aastatele 2014–2016 ja arendamise kulud kokku on 7,7 miljonit eurot. Seda rahastatakse riigieelarve baasil 3,6 miljoni euro ja Euroopa Liidu struktuurifondide vahendite arvel 4,1 miljonit euro ulatuses.
Eelnõu jõustumine on kavandatud koos sotsiaalhoolekande seaduse jõustumisega, sest rakendusliku tähenduse omandab üldosa seadus koos eriosaga ja sotsiaalhoolekande seaduse eelnõu esimene lugemine on plaanis peale selle lugemise lõpetamist. Minu poolt hetkel kõik. Aitäh!

16:01 Aseesimees Jüri Ratas
Aitäh! Head ametikaaslased, kas teil on küsimusi? On! Jüri Adams, palun!

16:01 Jüri Adams

Jah, tänan! See on tõeliselt huvitav eelnõu, ma vaatasin seda. Üks esimene küsimus, mis siin tekib: kas ma saan õigesti aru, et sõna "hüvitis" on teie ametkonna sisežargoonis saanud absoluutselt sünonüümseks mõistega "väljamakse"? Ehk selle sõna tähendus enam seda, et oleks mingi objekt, mida hüvitatakse, või kahju, mis oleks võinud juhtuda, endas ei sisalda?

16:01 Sotsiaalkaitseminister Margus Tsahkna
Aitäh! Kui me vaatame seda seadust, siis hüvitis selle seaduse mõttes on makstav rahaline hüvitis ja antav mitterahaline hüvitis. See on liigitatud nii rahaliseks kui ka mitterahaliseks. Ma kindlasti ei ole hetkel võimeline siin laskuma põhjalikku õigusteaduslikku vaidlusesse, aga selline on selle seaduse mõttes hüvitist puudutav liigitus.

16:02 Aseesimees Jüri Ratas
Jüri Adams, teine küsimus, palun!

16:02 Jüri Adams
Aitäh, härra juhataja! Ei, mina ei räägi mingist õiguslikust vaidlusest. Siin praegu ei ole seda. Mul on ainult keeletähenduslik probleem. Vaadake, hüvitisi on mitmesuguste asjade puhul olemas, ka meil Riigikogus on kuluhüvitised. Minu arvates keskmisele eestlasele oleks täiesti loogiline ja arusaadav nii, kui see sõna "hüvitis" langeb mõlemas kontekstis enam-vähem sisuliselt kokku. Mis siis nüüd on, kas me peamegi selle taustal arvestama, et kuluhüvitised on niisugused väljamaksed Riigikogu poolt (see peaks nii olema tavalise kodaniku teadvuses), millel ei ole mingisugust sisulist selgitust, miks neid tehakse, et need on mingisugused poliitilise kokkuleppe alusel tehtavad väljamaksed nagu selle seaduse mõttes hüvitised?

16:03 Sotsiaalkaitseminister Margus Tsahkna
Jaa, see on tõesti päris huvitav arutelu, st võrrelda neid selles seaduses ette nähtud hüvitisi kuluhüvitistega, mida Riigikogu käsitleb juba aastaid, pidevalt, igas koosseisus. Eks hüvitise puhul ongi küsimus selles sõnakasutuses. Siin seaduses on ka väga täpselt reguleeritud, mis asi see hüvitis on ja millistel tingimustel – kirjas on see ka eriosa seaduses, kui üldosa seadust hakatakse rakendama – on isikutel võimalus saada nii makstavat rahalist hüvitist kui ka antavat mitterahalist hüvitist teenuste kaudu. Kindlasti on sotsiaalhoolekandesüsteemi nii üldosa seaduses kui ka selle rakenduslikus pooles oluliselt täpsemalt sõnastatud, st mille jaoks ja mis tingimustel hüvitist makstakse. Nii täpset regulatsiooni ei ole Riigikogu kuluhüvitiste puhul seni ju sätestatud ja selles mõttes on Riigikogul kindlasti veel palju tööd teha.

16:04 Aseesimees Jüri Ratas
Jüri Jaanson, palun!

16:04 Jüri Jaanson
Aitäh! Austatud kolleeg Jüri Adams tõstatas päris huvitava küsimuse, et mis on sõna "hüvitis" sisu. Ma eeldan, et see, mis see hüvitis on, on võetud ikkagi "Eesti keele seletavast sõnaraamatust". See sõnaraamat ütleb meile, et hüvitise all mõistetakse juriidilises mõttes nii kahjutasu kui ka kompensatsiooni. Küsime siis selle seaduse mõttes, kas hüvitis peaks olema eelkõige kahjutasu või kompensatsioon millegi eest.

16:05 Sotsiaalkaitseminister Margus Tsahkna
Aitäh! Selles seaduses on ka lahti kirjutatud, mis on hüvitis selle seaduse mõttes. Rahaline hüvitis on isikule rahas makstav toetus, pension, kindlustushüvitis või muu rahasumma. Ja mitterahaline hüvitis on isikule antav soodustus, mis ei seisne rahasumma maksmises, eelkõige isikule osutatav teenus või teenuse osutamise korraldamine jne. See on ausalt öeldes päris huvitav küsimus, kui vaadata õigekeelsussõnaraamatut. Ma pean tunnistama, et ma seda ei vaadanud, kui ma siia tulin. Sõna "hüvitis" on meie sotsiaalõiguse valdkonnas kasutusel juba aastaid. Vähemalt on selle seaduse üldosas konkreetselt selgitatud, mida silmas peetakse, ning eriosades on ka väga selgelt paika pandud need

tingimused, millistel juhtudel tekib inimesel õigus saada selle seaduse mõttes hüvitist ja mis need hüvitised on. Aga see on huvitav arutelu ja kindlasti saab sotsiaalkomisjon seda siin ka jätkata.

16:06 Aseesimees Jüri Ratas
Peeter Ernits, palun!

16:06 Peeter Ernits
Lugupeetud juhataja! Hea esineja! See on huvitav eelnõu, aga ma küsin niimoodi. Näiteks sotsiaaltöö assotsiatsioon ei kooskõlastanud seda, väites, et ametnikele tekib suur lisakoormus ja selleks peaks olema ka vahendid eraldatud. Ma küsin, kas nende mure on alusetu, st tööd juurde ei tule ja raha tuleb juurde piisavalt.

16:07 Sotsiaalkaitseminister Margus Tsahkna
Aitäh! See seadus on osa kodifitseerimise protsessist ehk me tegelikult lihtsustame nii riigi, omavalitsuste kui ka inimeste tasemel seadustest arusaamist. See ongi põhiseadus selles mõttes, et siin on selgitatud mõisteid ja termineid. Meil tekkis siin ju ka eelmiste küsimuste juures küsimus, misasi on selle seaduse mõttes hüvitis. Ka need mõisted on siin selgeks tehtud. Ja kui me nüüd asja praktiliselt vaatame, siis kui rakendub seesama SKAIS 2, millest ma rääkisin, ehk Sotsiaalkindlustusameti infosüsteem, siis ametnike koormus pigem väheneb. Sotsiaalkindlustusametis saab terve hulk inimesi hakata tegema mingit muud tööd, sest praegu tehakse väga palju tööd käsitsi.
Kindlasti peaks ka seadusest arusaamine just nimelt õiguslikus ja keelelises mõttes muutuma paremaks ja selgemaks. Jutt on üldosa seadusest. Kui rääkida rakenduspoolest, sellest, mis hakkab reaalselt reguleerima n-ö eriosasid, siis ühte seadust me hakkame nüüd arutama järgmise päevakorrapunktina. See on siis eriosa seadus, millega koos peaks rakenduma ka üldosa seadus, sellepärast et üldosa seadust üksinda, ilma eriosata polegi võimalik reaalses elus rakendada.

16:08 Aseesimees Jüri Ratas
Monika Haukanõmm, palun!

16:08 Monika Haukanõmm
Aitäh! Lugupeetud minister! Viies peatükk räägib sotsiaalkaitse infosüsteemist ja see peatükk jõustub 1. jaanuarist 2017. Räägime SKAIS 2-st. Kas te võiksite, palun, lihtsalt selguse mõttes rääkida meile, mis toimub seni, kuni uus süsteem käivitub? Kuidas me seni toimetame?

16:08 Sotsiaalkaitseminister Margus Tsahkna
Meil on olemas infosüsteem nimega SKAIS 1, mis valmis aastal 2000. Ja see ei ole mingi saladus, et vahepeal on infotehnoloogiline areng olnud väga jõuline ja et tegelikult töötab SKAIS 1 n-ö oma viimaste võimaluste piirides. Praegu me näeme suurt vaeva, et tagada SKAIS 1 töötamine ja samal ajal rakendada ka SKAIS 2. See tundub küll selline müstiline jutt siin, aga tõepoolest on tegu Eesti riigi ühe suurima infosüsteemi väljatöötamise ja rakendamisega. Lihtsalt selleks, et te saaksite aru Sotsiaalkindlustusameti igapäevasest tegevusest, ütlen, et Sotsiaalkindlustusamet teeb näiteks ühes kuus üle 750 000 väljamakse. Lisaks sellele liigub selles infosüsteemis tohutu palju isikuandmeid, ka delikaatseid isikuandmeid, SKAIS 2 rakendamine on seotud ka tervise infosüsteemiga jne. See on üks suur samm edasi, aga seda tuleb teha väga läbimõeldult. Eelkõige tuleb siin arvestada seda, et see puudutab reaalselt inimesi, kes on sotsiaalkaitsesüsteemis sees ühel, teisel või kolmandal põhjusel, ja ka seda, et me käsitleme selles süsteemis isikuandmeid, mis peavad olema väga selgelt kaitstud. Isik peab saama ka jälgida, kuidasmoodi neid andmeid kasutatakse. Nii et konkreetse seaduseelnõuga antakse just nimelt see põhi, n-ö mõistete ja ühtse süsteemi alus. Selle igapäevane rakendus on kindlasti oluliselt keerulisem.

16:10 Aseesimees Jüri Ratas
Monika Haukanõmm, palun!

16:10 Monika Haukanõmm

Aitäh! Lugupeetud minister! Me kuulsime, et tegelikult SKAIS 1 on kokkukukkumise äärel ja terve aasta tuleb elada hirmus ja lootuses, et ta kokku ei kuku. Kui me võtame praegu vastu sotsiaalseadustiku üldosa seaduse ja ka sotsiaalhoolekande seaduse, mis jõustuvad 1. jaanuarist (osa sätteid ka hiljem), siis tegelikult tuleb juba teatud toiminguid tegema hakata. See paneb ka täiendava koormuse SKAIS 1-le, mis meil praegu kasutusel on. Kuidas on see töö korraldatud? Kas inimesed hakkavad seni, kuni uus programm valmis saab, põlve otsas Exceli tabeleid kasutades toiminguid tegema?

16:11 Sotsiaalkaitseminister Margus Tsahkna

Aitäh! Ma ütlen, et ei ole põhjust karta, et SKAIS 1 kukub kokku, sellepärast et ta praegu ju töötab. Aga kui arvestada näiteks töövõimereformi rakendamisega seotud arenguid, mis puudutavad just nimelt isikuandmete liikumist – ja seda mitte ainult Sotsiaalkindlustusameti süsteemis, eelkõige on jutt isikuandmete liikumisest tervise infosüsteemi ja teiste andmebaaside vahel –, siis selle koha pealt SKAIS 1 välja ei veaks. See on see, mis ma tahtsin öelda. Ja tõepoolest osa toiminguid, nagu te ütlesite, jõustuvad 1. jaanuarist 2016 (või kui seadus on vastu võetud, Riigikogu otsustab selle jõustada), aga ka sellisel puhul on võimalik SKAIS 1 kasutada ning vastavaid arendusi valmistatakse ette ja need on ka töös. Aga jah, ütleme, kaasaegne ja täiesti uue põlvkonna infosüsteem on SKAIS 2, mis jõustub täiel raual aastal 2017. Ja kindlasti me hoiame silma peal ka sellel, et enne oleks testid tehtud, et ei tekiks olukorda, kus inimesed jäävad infosüsteemi tõttu ilma näiteks mõnest rahalisest hüvitisest või läheb mõni makse või muu info kuskile kaotsi.

16:12 Aseesimees Jüri Ratas

Austatud minister, ma tänan teid! Rohkem küsimusi ei ole. Ja nüüd, head Riigikogu liikmed, on mul suur au paluda siia Riigikogu kõnetooli ei keegi muu kui sotsiaalkomisjoni esimees Aivar Kokk!

16:13 Aivar Kokk

Härra juhataja! Head Riigikogu liikmed! Sotsiaalkomisjon on arutanud sotsiaalseadustiku üldosa seaduse eelnõu 93 oma kolmel istungil. Esimest korda arutati seda 12. oktoobril, kui sotsiaalkaitseminister andis komisjonile ülevaate sotsiaalseadustiku üldosa seaduse eelnõu 93 kohta. Komisjoni liikmed kuulasid eelnõu tutvustuse ära ning küsisid täpsustavaid küsimusi eelnõu jõustumise kohta. Küsiti ka delikaatsete isikuandmete töötlemise kohta, millele Sotsiaalministeeriumi esindaja vastas, et sotsiaalseadustik seda ei reguleeri, täpsemalt on see kirjas sotsiaalhoolekande seaduses. Komisjonis tehti ka neli otsust: ettepanek võtta eelnõu täiskogu päevakorda 28. oktoobril kell 14 (see otsus oli konsensuslik), teha ettepanek esimene lugemine lõpetada (poolt oli 6 komisjoni liiget, vastu 2), teha ettepanek määrata muudatusettepanekute tähtajaks kümme tööpäeva ehk siis 11. november kell 17.15 (selle poolt oli 5 komisjoni liiget, vastu 1) ja määrata ettekandjaks komisjoni esimees Aivar Kokk (konsensuslikult).
Teist korda arutas Riigikogu sotsiaalkomisjon seda teemat 20. oktoobri avalikul istungil, kus kuulati sotsiaalkaitseministrit ja Sotsiaalministeeriumi õigusnõunikke, kes tutvustasid komisjonile sotsiaalseadustiku üldosa seaduse eelnõu sisu ja eesmärke. Istungile olid kutsutud ka erinevad osapooled: Sotsiaalministeeriumi, Eesti Maaomavalitsuste Liidu ja Eesti Linnade Liidu esindajad, samuti rehabilitatsiooniasutuste liidu juhatuse ja Sihtasutuse Maarja Päikesekodu juhatuse liikmed.
Kolmandat korda arutati seda seaduseelnõu 22. oktoobril toimunud Riigikogu sotsiaalkomisjoni istungil, kus Sotsiaalministeeriumi esindaja andis komisjonile ülevaate sotsiaalseadustiku üldosa seaduse eelnõu sisust ja vastas komisjoni liikmete küsimustele. Arutelu käigus räägiti ka SKAIS 2-st. See on kõik.

16:15 Aseesimees Jüri Ratas

Selge. Tundub, et oli asjalik ja põhjalik ettekanne, küsimusi ei ole. Aitäh, hea ettekandja! Head fraktsioonide esindajad, kas te soovite avada läbirääkimisi? Soovite. Avame läbirääkimised. Palun Riigikogu kõnetooli Eesti Vabaerakonna fraktsiooni esindaja Jüri Adamsi!

16:16 Jüri Adams

Härra juhataja! Kolmapäevaõhtu on erakordselt sobiv sõnavõttudeks – meeliülendav ja ma oletan, et ka kasulik. Alustame sellest, et eelnõude esimese lugemise eesmärk peaks olema saada vastus kahele küsimusele: esiteks, kas sellist seadust, nagu eelnõuga pakutakse, üldse riigis vaja on, ja teiseks, kas

esitatud eelnõu sobib selle eesmärgi täitmiseks. Need kaks küsimust ajendavad mind siia kõnepulti tulema.
Mul on olnud võimalus osaleda ühe sarnase pealkirjaga seaduse tegemises. See oli tsiviilseadustiku üldosa seadus. Ma olen eri aastatel olnud kahe selle seaduse versiooni tegemise juures. Ja ma pean ütlema, et toda seadust oli kindlasti vaja. See on asjaõigusseaduse, perekonnaseaduse, pärimisseaduse ja võlaõigusseaduse üldosa ja sellega võrreldes muidugi sotsiaalseadustiku üldosa seadust vaja ei oleks. See tähendab, et kui ta puuduks, siis ei juhtuks hommepäev mitte midagi. Aga kui tsiviilseadustiku üldosa seadus ühel päeval mingisuguse võluvitsa väel haihtuks, siis see oleks teatud moel katastroof. Nii et need ei ole võrreldavad asjad.
Ometi on täiesti õige see, et sotsiaalvaldkonnas on vaja ühiseid protseduure, et inimesed teaksid, et kui nemad esitavad taotluse mingisuguse sotsiaaltoetuse saamiseks, siis taotluste erinevustest sõltumata on taotlemise vormid samad. Peab olema selge, millised on tüüpdokumendid, mis tuleb esitada, millised on lisadokumendid, mis tuleb esitada, millised on need kohad, kuhu tuleb avaldusi viia, millises vormis ja millise tähtaja jooksul on oodata vastust. See on see ühisosa, mis on tegelikult vajalik. Ja selle võib tõesti tõsta välja kõikidest muudest sotsiaaltoetuse eri liikide seadustest ja see oleks kindlasti kodaniku suhtes väga sõbralik samm.
Kuid eelnõus on osi, mis on tõsiselt problemaatilised. Üks on küsimus sõna "hüvitis" kasutamisest väga spetsiifilises tähenduses. See, et mingil terminil võib Eesti seadustes olla mitu erinevat tähendust, väga haruldane muidugi ei ole. Ja täiesti välditav see ka ei ole. Näiteks väga oluline mõiste "süü" on kriminaalõiguses ühes tähenduses ja tsiviilõiguses hoopis muus tähenduses. Ajakirjanikud ajavad neid pidevalt sassi, mis on mõnes mõttes kurb ja mõnes mõttes naljakas. Kui aga avaliku õiguse eri valdkondades, näiteks Sotsiaalministeeriumi töövaldkondades on sõnal "hüvitis" üks tähendus, aga ülejäänud 12 või 13 ministeeriumis on see teistmoodi kasutusel, siis lõppkokkuvõttes teevad inimestele mitmesuguseid väljamakseid ju kõik ministeeriumid. Kui ühes nimetatakse seda hüvitiseks ja teises kuidagi teistmoodi, siis minu arvates ei ole see väga õigustatud. Ja komisjon, kes seda eelnõu menetleb, võiks seda asja natuke mõtelda, ja mõtelda eriti sellest aspektist, et tänapäeval on meil igaüks iseenda juriskonsult. Me guugeldame kõiki asju, toksime kompuutrisse sisse sõna "hüvitis", saame vastused ja näeme, et need vastused on vastukäivad. Nii et siin on terve rida asju, millega komisjon võiks tegeleda. Peale selle on selles eelnõus osa, mis üldse ei peaks siia kuuluma. See on Sotsiaalministeeriumi sisemise töökorralduse osa, et neil on oma infosüsteem. Väga hea, et on olemas. Teistel ministeeriumidel on ka oma infosüsteemid, aga nende tööd käsitlevad normid ei pea olema mingisuguses üldosa seaduses. Vähemalt tsiviilseadustiku üldosa seaduses ei ole ühegi infosüsteemi üksikasju kirjeldatud.
Kas ma tohiks veel natuke aega juurde saada?

16:20 Aseesimees Jüri Ratas
Jaa, kolm minutit, palun!

16:20 Jüri Adams
Tänan! Üks probleem veel, mis siin on. Vaadake, termini "nõue" põhitähendus on eraõiguslik. See on see, kui üks inimene arvab, et teine on temale võlgu, ja ütleb, et palun maksa see võlg mulle tagasi. See on nõue. Ja kui võlgnik ei maksa tagasi või maksab teistsuguse summa, siis me võime minna kohtusse jne, jne. Ma ei arva, et see, kui Sotsiaalministeerium mingisuguse valeotsuse või ametniku eksituse tõttu väljamakstud rahasummat tagasi nõuab, peaks kandma sellesama sõna tähendust. Võib-olla võiks selle asendada kas või sellestsamast tüvest tuleva teise sõnaga "nõudmine", et neid asju omavahel sassi ei aetaks.
Siin olid veel mõned niisugused toredad asjad. Juuraga kokku puutunud inimesele on tõeliselt hea nali § 17 kolmas lõige, kus räägitakse, et hüvitise saamise õigusest loobumine on tühine. Ma oletan, et mõeldud on õigustühisust. Ma kujutan ette, et siin on mõeldud umbes sellist situatsiooni, kus inimene teatab ühel hetkel mingisugusel põhjusel, et mina Eesti riigi pensioni üldse ei tahagi, mina elan ise. Aga siis paar aastat hiljem mõtleb ümber, et ta siiski võtaks selle pensioni, mis seaduses on kehtestatud. Minu meelest see õigus tähendab, et sellised ühepoolsed keeldumisavaldused ei ole kunagi riigile siduvad ega kohustuslikud. Nii et sellised anekdootlikud formulatsioonid võiks sellest eelnõust välja rookida, enne kui ta jätkab oma järjekindlat teed seaduseks saamise poole.

16:22 Aseesimees Jüri Ratas
Suur tänu! Rohkem kõnesoove ei ole, sulgen läbirääkimised. Juhtivkomisjoni seisukoht on, et seaduseelnõu 93 esimene lugemine tuleks lõpetada. Määran eelnõu 93 muudatusettepanekute esitamise tähtajaks k.a 11. novembri kell 17.15. Seega on esimene lugemine ja ka üheksanda päevakorrapunkti käsitlemine lõpetatud.

---

10. 16:23 Sotsiaalhoolekande seaduse eelnõu (98 SE) esimene lugemine

16:23 Aseesimees Jüri Ratas
Liigume edasi kümnenda päevakorrapunkti juurde, milleks on Vabariigi Valitsuse algatatud sotsiaalhoolekande seaduse eelnõu 98 esimene lugemine. Palun Riigikogu kõnetooli ettekandeks sotsiaalkaitseminister Margus Tsahkna!

16:23 Sotsiaalkaitseminister Margus Tsahkna
Lugupeetud aseesimees! Hea Riigikogu! Sotsiaalhoolekande seaduse eelnõu on eelmise punkti all arutatud seaduseelnõu eriosa. Eelnõuga kehtestatakse uus sotsiaalhoolekande tervikseadus. Eelnõu on seotud Vabariigi Valitsuse tegevusprogrammiga, mille kohaselt riik parandab hoolekandeteenuste kvaliteeti, töötades välja ühtse kvaliteediraamistiku, et tagada teenuste ühetaoline kvaliteet ja kättesaadavus üle Eesti.
Eelnõu eesmärk on muuta abistamiskohustuse regulatsioon nii riigi kui kohaliku omavalitsuse tasandil õigusselgemaks. Selle saavutamiseks on eelnõus sotsiaalkaitse korraldamisel selgelt eristatud riigi ja kohaliku omavalitsuse üksuse korraldatav abi. Kohaliku omavalitsuse korralduse seaduse kohaselt on kohaliku omavalitsuse üksuse ülesandeks korraldada oma territooriumil elavatele abivajavatele isikutele sotsiaalabi andmine ja sotsiaalteenuste osutamine. Tegemist on kohustusliku omavalitsusliku ülesandega, mille sisu on minimaalsel ehk olulisemate sotsiaalteenuste tasemel sätestatud käesolevas eelnõus.
Eelnõuga kehtestatakse kohaliku omavalitsuse üksuse korraldatavatele sotsiaalteenustele – siin on loetletud konkreetsed teenused ehk koduteenus, väljaspool kodu osutatav üldhooldusteenus, isikliku abistaja teenus, tugiisikuteenus, sotsiaaltransporditeenus, varjupaigateenus, turvakoduteenus, võlanõustamine ja eluruumi tagamine – miinimumnõuded. Võrreldes kehtiva seadusega on eelnõusse lisandunud võlanõustamis-, turvakodu- ja üldhooldusteenus. Sisuliselt on nimetatud teenuste puhul tegemist kohaliku tasandi sotsiaalteenustega, mida ka praegu isikutele osutatakse ja mille osutamine on seadusest tulenevalt kohaliku omavalitsuse üksuste kohustuslik ülesanne.
Eelnõus sätestatud teenuste miinimumnõuded keskenduvad nendele aspektidele, mis tagavad teenuse eesmärgi saavutamise. Iga teenuse juures on kirjeldatud selle eesmärk, kohaliku omavalitsuse üksuse kohustused teenuse korraldamisel ja nõuded teenuse osutajale. Teenuse osutamine seotakse isiku abivajadusega, mida kohaliku omavalitsuse üksus enne teenuse osutamist hindab. Eelnõu hindamise läbiviimisele nõudeid ei sea. Kui kohaliku omavalitsuse üksus jõuab isiku abivajaduse hindamise järel seisukohale, et isik vajab näiteks isikliku abistaja teenust, siis peab see teenus vastama seaduses kehtestatud miinimumnõuetele. Eelnõu ei pane kohaliku omavalitsuse üksustele kohustust kõiki eelnõus nimetatud teenuseid osutada, vaid jätab neile kaalutlusõiguse ja otsustuspädevuse isikule osutatava abimeetme valiku osas.
Eelnõuga kavandatava muudatuse eesmärk on aidata kaasa kohaliku omavalitsuse tasandi teenuste kvaliteedi ühtlustumisele ja tulemuslikkuse parandamisele. Eelnõu aitab kaasa abivajavate isikute teadlikkuse suurendamisele abi saamise võimaluste ja eesmärkide kohta. Samuti võimaldab selgem regulatsioon riigil saada senisest parem ülevaade sellest, millistes omavalitsustes on vaja teenuste kvaliteeti ja kättesaadavust parandada, ning nende andmete alusel saab vajadusel plaanida riigi tasemel muudatusi olukorra parandamiseks. Eelnõus sätestatud miinimumnõuded kohaliku omavalitsuse üksustele ja sotsiaalteenustele on vajalikud ka töövõimereformi edukaks rakendamiseks.
Eelnõus on ka abivahendite ja sotsiaalse rehabilitatsiooni teenusega ning toimetulekutoetuse maksmisega seotud reeglid, kuid need muudatused on Riigikogu juba vastu võtnud ja need jõustuvad 1. jaanuaril 2016. See arutelu on siin saalis juba toimunud. Käesoleva eelnõuga neid reegleid ei muudeta, vaid nende sätete sisu asetatakse tervikseaduse teksti. Seaduse jõustumisega ei kaasne riigi- ega

kohaliku omavalitsuse asutustele täiendavaid kulusid. Selleks, et toetada kohalikke omavalitsusi sotsiaalteenuste arendamisel, teenuste kvaliteedi tõstmisel ning kättesaadavuse planeerimisel, on Sotsiaalministeerium kavandanud Euroopa Sotsiaalfondi vahenditest *circa* 31 miljoni euro ulatuses toetust. Raha saab taotleda avatud taotlusvoorude kaudu ja taotlusi saab esitada alates 2016. aasta algusest.
Kokku võttes rõhutan, et eelnõu eesmärk on aidata kaasa kohaliku omavalitsuse tasandi teenuste kvaliteedi ühtlustumisele ja tulemuslikkuse parandamisele. Teenuste miinimumnõuded parandavad abistamispraktika sisulist kvaliteeti ning aitavad maavalitsustel teostada järelevalvet teenuste üle. Kvaliteetsed ja inimese vajadustele vastavad kohaliku tasandi teenused on oluline baas töövõimereformi edukaks rakendamiseks. Just töövõimereformiga seotud seaduste arutelul siinsamas Riigikogus viitasid mitmed puuetega, erivajadustega inimesi esindavad organisatsioonid sellele, et meil puuduvad kohalike omavalitsuste osutatavate sotsiaalhoolekandeteenuste miinimumnõuded. Inimesele vajaliku abi õigeaegne tagamine aitab ennetada sotsiaalprobleemide süvenemist ning vältida probleeme, mille lahendamine on kokkuvõttes nii riigile kui kohaliku omavalitsuse üksusele kulukam. Seaduse planeeritav jõustumise aeg on 1. jaanuar 2016 ja selle seadusega koos jõustuks ka sotsiaalseadustiku üldosa seadus. See tempo on üsna kiire ja nõuab Riigikogult, sh sotsiaalkomisjonilt päris kõva tööd. Ma tahan siinkohal tunnustada sotsiaalkomisjoni, kes on teinud väga head tööd, kaasates mitmel avalikul ja ka omavahelisel koosolekul huvigruppe. Suur tänu!

16:29 Aseesimees Jüri Ratas
Aitäh! Austatud minister, teile on ka küsimusi. Valeri Korb, palun!

16:29 Valeri Korb
Aitäh! Lugupeetud härra minister! Ma vaatan seletuskirja: siin on toodud päris suur arv neid inimesi, kes võtsid osa selle eelnõu ettevalmistusest. Ja teie kõnes olid pidevalt – ma küll ei lugenud, kui palju kordi – sõnad "kohalik omavalitsus". Ma tahangi teie käest küsida, missugune on kohaliku omavalitsuse juhtide või spetsialistide, st nende inimeste kommentaar, kes töötavad just selles valdkonnas. Kas te võite kuidagi kommenteerida nende seisukohti selle eelnõu kohta?

16:30 Sotsiaalkaitseminister Margus Tsahkna
Aitäh! Ma pean tunnistama, et selle seaduse ettevalmistamine on kestnud aastaid. Sotsiaalministeeriumist ei ole see seadus siia Riigikokku varem jõudnud sellepärast, et küsimusi ongi tekitanud just see, et kui kehtestada sotsiaalhoolekande seaduses näiteks miinimumnõuded omavalitsuste osutatavatele teenustele, siis kas see on nendele lisakohustuse panemine või mitte. Ma pean ka tunnistama, et need nõuded, mis on siin kehtestatud ja üles loetud, on tõepoolest miinimumtaseme nõuded, millest allpool ei tohiks tegelikult vastavat teenust osutada. Ka õiguslikus mõttes ei ole tegu kohalikele omavalitsustele uute ülesannete panemisega, vaid olemasolevate kohustuste täpsustamisega. Vaidlus ongi laias laastus selles raamis käinud.
Valitsus on lähtunud sellest, et me teeme seadusi, eelkõige eriosa seadusi ja rakenduslikke seadusi nende inimeste jaoks, kes vajavad sotsiaalsüsteemis abi. Ja riigil on siin õigus täpsustada, mida tehakse nendesamade inimeste raha eest, kuidasmoodi tagatakse neile vähemalt miinimumtasemel ja ka n-ö miinimumloeteluna teenuste kättesaadavus üle Eesti. Probleem on ju selles, et sotsiaalhoolekandeteenuste kättesaadavus üle Eesti on olnud väga erinev. Enamik omavalitsusi kindlasti osutavad neid teenuseid kõrgemal tasemel, kui miinimumnõuded ette näevad. Aga asja mõte on see, et kui inimene asub ükspuha millises omavalitsuses ja vajab teenust ning omavalitsus otsustab omaenda hinnangu tulemusel, et jah, see inimene tõepoolest vajab seda teenust, siis omavalitsusel on n-ö juhtnöör, millisel miinimumtasemel ta peab teenust osutama.
Tegelikult on need standardid või miinimumnõuded olnud üleval ka Sotsiaalministeeriumi koduleheküljel ja need on olnud omavalitsustele soovituslikud. Nüüd me kehtestame nõuded konkreetse loeteluna, et kui omavalitsus konkreetset teenust osutab, siis see peab vastama nendele nõuetele. Omavalitsusliitude esindajad ei ole andnud oma heakskiitu sellele eelnõule, aga ma pean oma poliitikukogemuse alusel tunnistama, et enamiku teemade puhul, mis on seotud omavalitsustega, on väga raske nende käest kooskõlastust saada. See on see koht, kus riik peab käituma riigina, pidades silmas oma inimeste huvisid, ja koos omavalitsustega maksimaalselt rakendama seda seadust.

16:33 Aseesimees Jüri Ratas
Liina Kersna, palun!

16:33 Liina Kersna
Aitäh, hea eesistuja! Austatud minister! Selles uues seaduses on pandud kohalikele omavalitsustele ülesanne pakkuda ka turvakoduteenust lähisuhtevägivalla ohvritele. See on midagi uut ja nii linnade liit kui ka Tallinna linn on öelnud, et see on otstarbetu, kuna naiste tugikeskuste võrgustik on üle Eesti loodud mittetulundusühingutena ja kohalikel omavalitsustel oleks raske seda ülesannet täita, kuna tegemist on väga delikaatse teemaga ja on vaja säilitada konfidentsiaalsus. Miks ministeerium otsustas selle punkti seaduseelnõusse lisada?

16:33 Sotsiaalkaitseminister Margus Tsahkna
Aitäh! Turvakoduteenust osutavad meie omavalitsused ju ka praegu. Ja kui me vaatame seda konkreetset tugivõrgustikku, mis on tänu meie kolmandale sektorile üles ehitatud ja mis ka kolmandat aastat saab olema riigi rahastatud, siis tõepoolest on see naistevastase vägivalla ohvrite turvakeskuste võrgustik väga spetsiifiline ehk seal on tagatud anonüümsus ja kogu see pool. Selle konkreetse sättega me kindlasti ei võta ära, ütleme, funktsioone naistevastase vägivalla ohvrite turvakeskustelt, küll aga täpsustame siin sedasama teenust, mida omavalitsused on niikuinii pakkunud. Omavalitsused osutavad ju turvakoduteenuseid ja siin on ka loetelu, aga ma ei hakka seda seadusteksti ette lugema. Võib-olla ma ei saanud küsimusest täpselt aru, vabandust!

16:35 Aseesimees Jüri Ratas
Peeter Ernits, palun!

16:35 Peeter Ernits
Lugupeetud juhataja! Hea ettekandja! Ma kuulsin oma hämmastuseks, et kohalike omavalitsuste kooskõlastust polegi vaja, kuna nad on sellised tülikad tüübid ja niikuinii seda ei anna. Tuletan meelde, et selle eelnõu puhul on nad kahel korral andnud valitsusele korvi, ja kui lugeda kommentaare, siis enamikku nende ettepanekuid ei ole ka arvestatud. Kas siis niimoodi peabki? Tegelikult on ju küsimus suure koorma ladumises omavalitsuste õlgadele ja nende kulutuste hüvitamise võimaluses, mida aga ei tehta, vaid sõidetakse neist teerulliga üle. On see normaalne või peaks seda pikemalt arutama?

16:36 Sotsiaalkaitseminister Margus Tsahkna
Aitäh! Mina ei ole öelnud, et ei tasu arvestada kohalike omavalitsuste arvamusega. Aga mida me teeme, on see, et esiteks me ei pane kohalikele omavalitsustele täiendavaid kohustusi. Me ei pane neile täiendavaid kohustusi. Me täpsustame, millisel miinimumtasemel peaksid omavalitsused teatud teenuseid osutama. See on see, mis on selles eelnõus kirjas. Lihtsalt me näeme eri valdkondades (nt haridusvaldkonnas, kus iganes), et kui riik hakkab midagi reguleerima, siis tahetakse iga liigutust väga selgelt kvalifitseerida lisakohustusena, millele peab lisanduma ka eraldi rahastus kohaliku omavalitsuse tulubaasi. See seadus ei suurenda omavalitsuste kulutusi. Omavalitsustel jääb iga aasta kasutamata keskeltläbi miljon eurot – seda raha, mis on ette nähtud sotsiaalhoolekandeteenuste osutamiseks. Need on jäägid, mis on välja tulnud. Selle seaduse rakendamine annab ka võimaluse saada paremini ette pilt, kus on probleemid, kus on vaja rohkem abi ja kus ei kasutata olemasolevaid võimalusi ära.
Nii et ma tahan öelda, et tegelikult on see korralduslik eelnõu, mis ühtepidi tagab kõigile inimestele üle Eesti, ükspuha millises omavalitsus nad ei ela, teenuste kättesaadavuse miinimumtasemel. Pigem on see eelnõu abiks omavalitsustele. Ja teistpidi ma ütlen, et selle seaduse rakendamisega paralleelselt me peame tegelema ka inimeste õigusteadlikkuse tõstmisega, nende õigustest teavitamisega. Inimesed peavad teadma, et neil on õigus saada oma omavalitsuselt teatud juhtudel abi, kui nad seda vajavad. Ja need nõuded, kui nad vajavad konkreetset teenust, on seadusesse ka ilusasti kirja pandud.

16:38 Aseesimees Jüri Ratas
Henn Põlluaas, palun!

16:38 Henn Põlluaas

Aitäh, lugupeetud eesistuja! Lugupeetud sõnavõtja! Te küll väidate, et eelnõu ei pane omavalitsustele täiendavaid kohustusi, kuid lugedes neid paragrahve ja peatükke, siis on selge, et see ei vasta tõele. Oluliselt suureneb teenuste osutamiseks kulutatava tööaja maht, mis nõuab omakorda lisaametnike palkamist, ja oluliselt suureneb ka paberitöö. Nii et omavalitsuste püsikulud kasvavad oluliselt. Samal ajal te ütlesite, et lisarahastust ei tule, kuid projektipõhiselt mingisugused rahad tulevad. Kuidas on see võimalik, et te püüate püsikulusid rahastada projektipõhiselt?

16:39 Sotsiaalkaitseminister Margus Tsahkna

Aitäh! Mulle jäi küll natuke arusaamatuks see püsikulude katmine projektipõhiselt. Kuidas ma teile nüüd ilusasti ütlen? Ma olen siin saalis aastaid näinud sellist vaidlust, et kuskil on olemas riik, kes on paha, ja kuskil on olemas omavalitsused. Aga väga vähesed inimesed siin saalis räägivad sellest, et nendes omavalitsustes elavad inimesed, et Eesti riik koosneb nendest inimestest, kelle jaoks me neid seadusi teeme. Ja see on Eesti inimeste raha, mida riik ümber jagab ja ka omavalitsuste vahendusel kas otseste rahaliste hüvitistena või siis teenustena ehk mitterahaliste hüvitistena – meil oli siin väga hariv arutelu eelmise punkti juures – nendeni viib.
Omavalitsustel on ülesanne, mis ei ole mitte vabatahtlik, vaid kohustuslik – aidata neid inimesi, kes elavad nende territooriumil ja kes vajavad abi. See on täna nende kohustus. Selle seadusega ei võeta neilt ära ühtegi kohustust ega panda ka juurde mitte ühtegi kohustust. See seadus annab konkreetse miinimumnõuete loetelu nende teenuste puhul, mis on siin loetletud, aga ei ole ka kitsendav. Kui inimene vajab teistsugust abi omavalitsuselt, siis ta peab ka seda saama. See on tegelikult selle asja mõte. Ja omavalitsustele ei suruta mitte midagi peale, nad ainult peavad neid teenuseid osutama. Omavalitsustele jääb kõik alles, nii nagu praegu on, st iseotsustamise õigus. Omavalitsused ise hindavad, kas inimene vajab konkreetselt sellist hoolekandeteenust või ta vajab midagi muud. Ka praegu on omavalitsustel kohustus oma inimeste eest hoolitseda ja seda ei muuda see seadus ei üht-ega teistpidi. Nii et pidagem silmas ka seda, kelle jaoks me seda seadust teeme.

16:41 Aseesimees Jüri Ratas

Heljo Pikhof, palun!

16:41 Heljo Pikhof

Aitäh! Ma lähen kohe selle küsimuse juurest edasi. Seda hindab küll omavalitsus, kas inimene vajab teenust või ei vaja, aga mida ei pakuta, seda ka ei saa. Ja kui me vaatame seda seaduseelnõu, siis siin loetakse üles kvaliteedinõuded, mis on väga oluline, aga minu küsimus on ikkagi, et kuidas tagatakse kõikides omavalitsustes vajalike sotsiaalteenuste kättesaadavus inimestele. Kas vahepeal on midagi oluliselt muutunud? Eelmises Riigikogu koosseisus, ma mäletan, olid sa väga kuri selle peale, et need teenused pole kõigile kättesaadavad, aga nüüd on see eelnõu, millega on kõik kättesaadav. Kuidas see võimalik on? Väga hea trikk!

16:42 Sotsiaalkaitseminister Margus Tsahkna

Aitäh! Mina olen kogu aeg olnud seisukohal, et sotsiaalhoolekandeteenuste miinimumnõuded või -standardid tuleb kehtestada. Kui see oleks ainult minu teha, oleksid need nõuded veelgi karmimad. Aga arvestades seda, milline on omavalitsuste tegelik võimekus, on siin tõepoolest tegu miinimumstandardite kehtestamisega. Ma ei saagi aru, mispärast peaks teenuste kättesaadavus halvenema seoses nende nõuete kehtestamisega. See väide on kõlanud, aga selle taga ei ole mitte ühtegi reaalset põhjendust.
Kui te vaatate sellesama seaduse teksti, seda teenuste loetelu (soovitan lugeda), siis te mõtlete tõepoolest ka, et konkreetset omavalitsuse pakutavat teenust ei saakski allpool neid nõudeid osutada. Oluline on ikkagi see, et omavalitsustele jääb ja peabki jääma õigus hinnata, millist abi inimene vajab ja kas ta üldse abi vajab, sellepärast et omavalitsus on inimesele kõige lähemal. Omavalitsuse roll ongi reaalselt teada, hinnata ja ka kombineerida seda abivajadust. Aga see, ma ütlen, ongi see miinimumtase, millega tuleb edasi minna.
Ma tuletan ka meelde, et kui siinsamas saalis ja üldse ühiskonnas käis töövõimereformi arutelu, siis oli just nimelt see üks teema, mis pidevalt üles tõsteti, et üle Eesti saadakse neid toetavaid teenuseid, mis ongi sotsiaalhoolekandeteenused, väga erineval tasemel. Ja see ongi selle eelnõu eesmärk – ühtlustada nende teenuste kvaliteeti, kirjeldada miinimumnõudeid, kust allapoole minna ei tohi, ja tagada teenuste

kättesaadavus.
Tõepoolest, Euroopa Sotsiaalfondi rahadest on meil selleks perioodiks omavalitsustele planeeritud 31 miljonit eurot avatud taotlusvooru kaudu, et võimaldada neil oma teenuste korraldust parandada või täita peamist eesmärki – vähendada hoolduskoormust. Ma olen ise ka olnud kriitiline selles suhtes, et mis saab siis, kui see raha otsa saab. Kuid sotsiaalfondi ja üldse Euroopa rahade mõte ei ole ju katta jooksvaid kulusid, vaid toetada meid mingite reformide tegemisel rahaliselt üleminekuajal, selleks et need reformid jõustuksid. Selleks see 31 miljonit eurot ongi.
Me peame arvestama, et samal ajal jõustub ka töövõimereform. Me rääkisime täna infotunniski sellest, et me korraldame ümber ka abivahendi teenuse osutamise ja näeme selleks ette lisavahendeid. Järgmine ja ülejärgmine aasta on üldse sotsiaalkaitsesüsteemis väga suurte reformide aasta. Selleks on mitmeid aastaid tehtud ettevalmistusi. Helmen Kütt teab seda omast käest, sest töö käis tegelikult juba varem, see ei ole mitte ootamatult tulnud. Meie asi on julgeda poliitiliselt langetada neid otsuseid ja vaadata pilti laiemalt. Seepärast ongi peaaegu paralleelselt siin saalis menetluses erinevad seadused. Sotsiaalkomisjon omab tervikpilti ning nende seaduste muudatuste tulemusena läheb nii, et uute seaduste rakendamisel kasutatakse juba kaasaegseid infosüsteeme. See on üks osa suurest plaanist, et just nimelt võrdselt kõigi puhul parandada teenuste kättesaadavust üle Eesti.

16:45 Aseesimees Jüri Ratas
Peeter Ernits, palun!

16:45 Peeter Ernits
Aitäh, lugupeetud juhataja! Hea ettekandja! Mul on sama küsimus, mida kolleeg Põlluaas siin juba alustas ja millega sa jätkasid. Euroopa Sotsiaalfondi toel, n-ö projektipõhiselt Brüsseli poole käesirutamine nende teenuste rahastamisel, mis on omavalitsuste õlgadele pandud – sa ise ka kahtlesid selle jätkusuutlikkuses. Reaalselt on ju tegemist mittejätkusuutliku tegevusega. Mõneks ajaks raha jätkub ja iga kord kirjutad projekti, aga ühel hetkel enam raha ei saa. Kust see raha siis tuleb?

16:46 Sotsiaalkaitseminister Margus Tsahkna
Aitäh! Kui me võtaksime Euroopa Sotsiaalfondi raha lihtsalt vastu, jagaksime selle laiali ja mitte midagi ei teeks – ei arutaks seda seadust, ei arutaks töövõimereformi rakendamist, ei arutaks abivahendite süsteemi reformi, ei arutaks muid teemasid –, siis oleks see tõepoolest täiesti jätkusuutmatu käitumine. Aga samal ajal, nii nagu ma ka oma eelmises vastuses ütlesin, me viime väga erinevates sotsiaalkaitse valdkondades läbi väga suuri reforme. Ja see võimaldab meil samal ajal kasutada ka Euroopa Liidu struktuurivahendeid, et me saaksime seda teha – leevendada omavalitsuste olukorda ja minna neile appi, et nad saaksid ümberkorraldusi teha, võib-olla veel parendadagi, kus vaja.
See ei ole otseselt minu teema, aga suure tõenäosusega Riigikogu praegune koosseis hakkab siin arutama ka haldusreformiga seonduvaid küsimusi, mis ei ole lihtsalt piiride tõmbamine mööda Eesti kaarti. See on tegelikult sisuline küsimus, mis puudutab kindlasti ka kohalike omavalitsuste tulubaasi ja seda poolt, mis on riigi ülesanded, mis on omavalitsuste ülesanded. Nii et ma arvan, et selle arutelu valguses, kui te seda siin peate, te tuletate meelde, et see, mida me siin täna arutame, on tõesti miinimumide miinimum.

16:47 Aseesimees Jüri Ratas
Raivo Põldaru, palun!

16:47 Raivo Põldaru
Aitäh, härra eesistuja! Lugupeetud minister! Mul on küsimus, kuidas lahendada üht praktilist probleemi. Omavalitsused on oma probleeme lahendanud AS-i Hoolekandeteenused kaudu. Kas nüüd, kui Vägeval, Selli külas hakatakse võib-olla varjupaigataotlejate jaoks ruume vabastama, toimub vastupidine käik: ruumid tühjenevad ja senised kliendid, patsiendid, vaimupuudega inimesed lähevad omavalitsuste õlule tagasi?

16:48 Sotsiaalkaitseminister Margus Tsahkna
Aitäh! See seadus ei puuduta küll seda aruteluteemat.

16:48 Aseesimees Jüri Ratas
Heljo Pikhof, palun!

16:48 Heljo Pikhof
Tulen veel eelmise küsimuse juurde tagasi. Loomulikult ei kahtle keegi selles, et miinimumtasemel on vaja teenused paika panna, et nad oleksid kõikjal ühtemoodi kättesaadavad. Aga paber, nagu me teame, kannatab kõike ja kui kohalikel omavalitsustel ikkagi võimekust ei ole, siis, nagu me ka teame, ega nad eriti koostööd ei tee. Osa omavalitsusi teeb, aga ei maksa loota, et siin üks suur koostöö tegemine tuleb – inimesteni ei pruugi need teenused ikkagi vajalikus mahus jõuda. Aga mu küsimus seondub Lastekaitse Liidu ettepanekuga. Paragrahv 13 räägib teavitamise kohustusest. Kui me räägime lastekaitseseadusest, siis on igast abivajavast lapsest vaja teatada. Miks ei ole Sotsiaalministeerium siin arvestanud Lastekaitse Liidu ettepanekut, et omavalitsust peaks ka abivajavast lapsest teavitama?

16:49 Sotsiaalkaitseminister Margus Tsahkna
Aitäh, hea küsija! Tulen teie sissejuhatuse juurde: tegelikult teevad omavalitsused üha rohkem koostööd, eriti selles valguses, et saadakse aru, et koostööd on vaja teha nende enda huvides ja ka planeeritud haldusreform suunab neid kindlasti rohkem koostöö juurde. Ma tahan ka siit puldist kummutada selle müüdi, et kui arvatakse, et suured omavalitsused suudavad osutada sotsiaalhoolekandeteenuseid ja teevadki seda ning väikesed ei suuda, siis see ei vasta tõele. See, milliseid teenuseid mis kvaliteedis osutatakse, sõltub tegelikult omavalitsuse tahtest. Omavalitsus ei ole mingisugune eraldiseisev abstraktne asi, vaid see koosneb inimestest. See koosneb volikogust, kes seda juhib, see koosneb inimestest, kes seal töötavad. Ja ka need omavalitsused, kelle tulubaas ei ole absoluutselt võrreldav näiteks Tallinna, Tartu või suuremate linnadega puhtalt selle pärast, et seal ei ole piisavalt palju inimesi, kes tööd teeksid, on võimelised osutama oma inimestele teenuseid mitu korda paremini, kui siin seaduses ette nähtud on. Ka see on märk, et meil on igal aastal suurusjärgus miljon eurot omavalitsuste poolt kasutamata raha, mis on mõeldud just nimelt nende teenuste osutamiseks. See näitab, et olukord on väga ebaühtlane ja selle ühtlustamiseks ongi see seadus ette nähtud.
Mis puudutab lastekaitset, siis Riigikogu eelmine koosseis võttis ju vastu uue lastekaitseseaduse, mis on tõesti hästi tehtud seadus, seda ka lastevastasest väärkohtlemisest teavitamise mõttes. Selle seadusega on väga selgelt määratletud, mida tuleb teha, mis on kellegi kohustus ja seal on ka üldine norm, et kõik inimesed on kohustatud teatama lastevastasest vägivallast. Kui komisjon näeb, et seda konkreetset paragrahvi on vaja täpsustada, siis ma ei näe siin mitte mingit probleemi, ehkki tegelikult on need kohustused ju seaduse mõttes, seaduse tekstis olemas ja seda lastekaitseseaduses, mis jõustub järgmise aasta 1. jaanuarist 2016. Nii et väga kaasaegne laste seaduslik kaitse on Eestis tõesti olemas.

16:52 Aseesimees Jüri Ratas
Jüri Jaanson, palun!

16:52 Jüri Jaanson
Aitäh! Töövõimereformi üldises kontekstis tuleb märkida, et selle käivitumise edasilükkamine pooleks aastaks on olnud mõttekas. Üldine regulatsioon on muutunud täpsemaks ja inimese jaoks paremaks. Samas liigne ühtlustamine võib mõjuda ka vastupidi. Ma sellepärast küsingi omavalitsuste osutatavate sotsiaalhoolekandeteenuste standardiseerimise või miinimumnõuete paikapanemise kohta. Kui mõnes omavalitsuses on praegu teenuste osutamine heal tasemel, siis kas miinimumnõuete kehtestamine ei põhjusta seda, et nendes omavalitsustes teenuste kvaliteet pigem langeb?

16:53 Sotsiaalkaitseminister Margus Tsahkna
Aitäh! See on väga hea küsimus. Aga praktika näitab seda, et kui osutatakse mingit teenust, siis lähtutakse inimese abivajadusest. Seda omavalitsus just nimelt hindabki. Ega omavalitsused ju ei külva kedagi liigselt üle nende teenustega – ikkagi hinnatakse, mida on inimesel vaja, mis aitaks tal oma igapäevaseid toimetusi natuke paremini teha ja tal paremini hakkama saada. Lihtsalt meie eesmärk on panna paika see aluspõhi, kust enam allapoole ei tohi nagu läbi vajuda, tõsta seda n-ö viimast saba ülespoole, ja teistpidi ka teavitada inimesi endid, millised on nende konkreetsed õigused saada teenuseid. Väga tihti inimesed ei teagi, et neil on õigus saada sotsiaalhoolekandeteenuseid ja kui nad

neid ei saa, siis selle üle teostab riik tegelikult järelevalvet ja isikutel on õigus minna oma õigusi kohtusse kaitsma. Kui me vaatame meie omavalitsusi, siis inimene, kes iseenesest vajab sotsiaalkaitsesüsteemi abi, puutub mitte ainult nende teenuste puhul, vaid ka muudel juhtudel kokku näiteks omavalitsuse sotsiaaltöötajaga, aga väga tihti ei taheta kuhugi oma õigusi kaitsma minna, sest igapäevane elu tahab elamist. Pigem näitab praktika ikkagi seda, et omavalitsused hoolivad oma inimestest. Mina ei pea siin sõda omavalitsuste vastu. Lihtsalt selle eelnõu mõte on ühtlustada teenuseid üle Eesti, vaatamata sellele, kus inimene elab, et ta saaks vähemalt selles loetelus olevaid põhiteenuseid miinimumtasemel. See on selle asja mõte.

16:55 Aseesimees Jüri Ratas
Andres Anvelt, palun!

16:55 Andres Anvelt
Aitäh, härra juhataja! Hea minister! Ma tulen korraks § 33, turvakoduteenuse juurde tagasi. Kas sa saaksid selle kuidagi lihtsalt ära seletada? Kui meil on praegu Eestis 13 naiste varjupaika – võib-olla et isegi 14, aga kodulehel on 13 – ja tulevikus on see kohaliku omavalitsuse pakutav teenus, siis kuidas sa seda näed? Kas see tähendab seda, et need 13 varjupaika hakkavad KOV-idele pakkuma oma teenust? Igas KOV-is ei ole tõesti juba turvalisuse pärast mõttekas seda ise teha. Ka praegune naiste varjupaikade süsteem on selline, et inimene viiakse oma omavalitsusest kaugemale, et tal oleks turvalisem. Kuidas sa seda mudelit näed – kas need 13 varjupaika on kuidagi omaette, pluss veel KOV-id, või nad hakkavad teenust pakkuma? Ja kui nad hakkavad teenust pakkuma, siis KOV-idele ju tegelikult sellist raha vist ette nähtud pole.

16:56 Sotsiaalkaitseminister Margus Tsahkna
Aitäh! Praegused 13 naiste turvakeskust – neid küll rahastatakse riiklikult, aga teenust osutab eelkõige kolmas sektor – on veel arengujärgus. Meie ministeeriumis käib töö koos nendesamade organisatsioonidega, et kindlustada seal sellesama teenuse jätkusuutlik kasutamine mingil väga selgel kvaliteeditasemel. See on päris uus asi, mis meil on tekkinud tänu inimestele, kes on seda fanaatiliselt eest vedanud. Ja siin on olnud ka piisavalt poliitilist tahet, sest on jõutud riikliku rahastamiseni. Keegi, kindlasti mitte riik, ei lähe selle süsteemi lõhkumise suunas. Lihtsalt see on üks teenus, mida omavalitsus saab osutada. Omavalitsusi on meil praegu 213, kui ma ei eksi. Nüüd on olemas ka täpsustatud seaduslik variant, et kui omavalitsus tahab seda teenust osutada, siis ta ka saab seda teha. Need 13 keskust ei kata ju kõiki omavalitsusi, kuigi võrguna nad siiski katavad kogu Eesti. Tõepoolest, väga tihti on juhtumeid, kus inimene peab oma omavalitsusest ära minema hoopis teise Eesti otsa, et tagada oma anonüümsus. See peab jäämagi, ütleme, mitte ainult omavalitsuste poolt korraldatavaks võrguks, vaid olema eraldiseisev. Ma ei tahaks seda nimetada anonüümseks võrguks, aga see peaks olema isiku huve väga paindlikult arvestav võrk. Aga kindlasti on seal mingi kokkupuutepunkt.

16:57 Aseesimees Jüri Ratas
Henn Põlluaas, palun!

16:57 Henn Põlluaas
Aitäh, hea eesistuja! Lugupeetud minister, teie jutt on ääretult vastuoluline. Kord te ütlete, et omavalitsused ei osuta teenust seetõttu, et nad ei hooli inimestest, siis väidate järgmisele küsijale vastupidist, et nad ikkagi hoolivad. Täpselt sama vastuoluline on jutt lisanduvatest kulutustest. On ju selge, et need suureneva tööaja mahu, ametnike arvu ja kõige selle tõttu tekivad, aga teie ütlete, et lisakohustusi ega lisakulutusi ei teki. Samas tunnistate, et need ikkagi tekivad, rääkides sellest 31 miljonist, mis projektipõhiselt laiali jagatakse. Ma loen siit seletuskirjast, et omavalitsustele määratakse toetus vastavalt riigieelarve võimalustele. Mis saab ikkagi siis, kui see 31 miljonit otsa saab? Selge on see, et rahavajadus ei kao ja riigi kohustus on omavalitsusi rahastada. Mis siis ikkagi edasi saab?

16:59 Sotsiaalkaitseminister Margus Tsahkna
Hea küsija, see küsimus hõlmas ausalt öeldes kogu maailma ja samal ajal mitte midagi. Anda hinnanguid minu sõnadele on teie õigus, aga mina tean, mida mina räägin. Ma vastan ainult

küsimusele. Ma loodan, et aastaks 2020 on meil lisaks sotsiaalkaitsereformidele viidud läbi ka riigireform, omavalitsuste reform ja meie inimeste elu üle Eesti on eri regioonides, omavalitsustes ja maakondades oluliselt paremal järjel. Ja mitte ainult isikliku elu ja töö mõttes, vaid paremal järjel on ka nende inimeste elu, kes vajavad sotsiaalkaitset. Ma väga siiralt loodan, et neid inimesi on siis oluliselt vähem kui täna.

16:59 Aseesimees Jüri Ratas
Maire Aunaste, palun!

16:59 Maire Aunaste
Hea juhataja! Lugupeetud minister, ma tahaksin teid teavitada olukorrast riigis. Kümme minutit tagasi ma rääkisin pimeda diabeedihaige mehega, kes elab Rõngus ja kes on 14 viimast kuud käinud Tartus Maarjamõisa haiglas dialüüsis. Ta ise käia ei saa, ta ei näe, teda peab sinna autoga viima ja seda on 14 kuud teinud üks tema tuttav. Ja kuna seesama Aavo on oma tuttavale juba umbes 5000 eurot võlgu selle töö eest, sest kohalik omavalitsus on talle maksnud ainult bensiiniraha, siis nüüd ta pöördus Rõngu valla poole ja küsis, mis edasi saab – tal oleks vaja transporti, tal oleks vaja juhti. Ja sotsiaaltöötaja, kes on seal 20 aastat tööl olnud, ütles täna sellele Aavole telefoni teel, et sa võiksid tegelikult sinna dialüüsi ööbima jääda, ja kui ta kuulis, et see ei olegi pansionaat, siis et me võime sind vedada küll, aga mitte rohkem kui kaks kuud, igatahes mitte lõputult. Mida ma ütlen sellele mehele?

17:01 Sotsiaalkaitseminister Margus Tsahkna
Aitäh! Ütle sellele mehele, et sa loodad, et see seadus võetakse vastu ja jõustatakse 1. jaanuaril 2016. Aga Riigikogu tasemel neid seadusi arutades me ei suudagi lahendada üksikküsimusi. See on üks näide sellest, et me võime tõesti selle konkreetse juhtumi põhjal siia seadusesse veel midagi sisse kirjutada, aga kindlasti on mõni teine inimene, kellel on natuke teistsugune probleem. Sotsiaalvaldkonna omapära ongi see, et me ei saa kõike ühetaoliselt luua ja lüüa. Ma ei oska siin suurt öelda, ma ei tea täpselt tehiolusid. Kindlasti omavalitsus peaks aitama seda inimest, kellel on, nagu mina aru saan, nägemispuue või kes üldse ei näe. Talle transpordiks raha andmine ei pruugi aidata tal tegelikult saada vajalikku vältimatut abi, sest kindlasti ei ole sellel inimesel ju autojuhiluba, teda ei tohigi rooli lubada jne. Selles mõttes omavalitsus peabki paindlikult vaatama, milline see vajadus on. Aga jah, see seaduse arutelu siin viib kindlasti lähemale sellele, et meil oleks selliseid juhtumeid vähem.

17:02 Esimees Eiki Nestor
Tarmo Tamm, palun!

17:02 Tarmo Tamm
Aitäh, juhataja! Hea minister! Mulle tundub, et te teate väga hästi, mida omavalitsused teevad, kui palju neil raha on üle jäänud ja miks nad seda ära ei kasuta. Nagu te teate, kohalikud omavalitsused ei ole ühesuguse võimekusega. See, mis ühele vallale on jõukohane, jääb teisele vallale ainult unistuseks, aga inimesed elavad mõlemas omavalitsuses. Kuidas te ikkagi garanteerite kõik need teenused, mida te miinimumstandarditega omavalitsustele ette näete? Omavalitsusliitude ühendus ei ole ju seda eelnõu kooskõlastanud, mis tähendab, et nad ei ole sellega nõustunud. Miks nad ei ole sellega nõustunud? Ja kui nad ei ole sellega nõustunud, siis kas te ei karda, et need küsimused lähevad järjekordselt kohtusse ja riigi käest nõutakse raha välja, nagu läks erakoolide finantseerimise kohustuse panemisega kohalikele omavalitsustele, mistõttu ollakse tänasel päeval omavalitsustele võlgu *ca* 14 miljonit eurot? Kas te ei lähe täpselt sama teed mööda? Ma arvan, et omavalitsus on ikka autonoomne üksus, riik ei peaks neile igat asja dikteerima.

17:03 Sotsiaalkaitseminister Margus Tsahkna
Aitäh! Sellisel filosoofilisel arutelul me võimegi öelda nii, et kui omavalitsused saavad riigi käest raha sotsiaalhoolekandeteenuste osutamiseks, siis riigil on õigus miinimumtasemel täpsustada, mille jaoks seda raha kasutada. Tuletan veel kord meelde, et omavalitsustel on kohustus osutada

sotsiaalhoolekandeteenuseid. See on nende tänane kohustus. Ja maht on selline, nagu inimestel vaja on – inimesed peavad abi saama. Meie analüüs ütleb, ja siin on seisukoht väga selge, et me ei lisa omavalitsustele mingisuguseid lisakohustusi, aga kohtus käimine on kõigi õigus.

17:04 Esimees Eiki Nestor
Arno Sild, palun!

17:04 Arno Sild
Aitäh, koosoleku juhataja! Lugupeetud minister! Paragrahvi 5 punkt 5 ütleb, et ajutiselt Eestis viibivale välismaalasele korraldab vältimatu sotsiaalabi andmist see kohaliku omavalitsuse üksus, kelle haldusterritooriumil isik abi vajamise ajal viibib. Kas te oskate öelda, kuidas on mõeldud pagulasi abistada, kas pagulasfondist või selle rahaga, mis on meie inimestele sotsiaalabiks, toetusteks ette nähtud?

17:04 Sotsiaalkaitseminister Margus Tsahkna
Aitäh! Kui inimene elab Eestis elamisloa alusel, siis laienevad talle kõik need õigused, mis talle on ette nähtud. Ja need õigused laienevad ka nendele isikutele, kes on saanud Eestilt õigusliku kaitse. Kui see isik vajab mingit konkreetset teenust, siis tal on õigus seda omavalitsusest, kus ta elab, ka saada.

17:05 Esimees Eiki Nestor
Algatajale rohkem küsimusi ei ole. Juhtivkomisjonipoolne ettekandja on sotsiaalkomisjoni liige Jüri Jaanson. Palun!

17:05 Jüri Jaanson
Austatud istungi juhataja! Head kolleegid! Sotsiaalkomisjon arutas sotsiaalhoolekande seaduse eelnõu uut tervikteksti kolmel istungil. Esimesel istungil, 12. oktoobril tutvustas sotsiaalkaitseminister meile sotsiaalhoolekande seaduse eelnõu sisu ja eesmärke. Ta selgitas, et eesmärgiks on nii riigi kui kohalike omavalitsuste abistamiskohustust reguleerivate õigusnormide paikapanemine. Komisjoni liikmed kuulasid tutvustuse ära ja tundsid mõningate eelnõu aspektide vastu huvi.
Näiteks küsimusele, kas muudatuse tulemusena laieneb delikaatsete isikuandmete kasutajate ring, oli vastus, et ei laiene. Samuti tunti huvi, mis on peamised põhjused, miks kohalikud omavalitsused ei nõustunud eelnõuga selle kooskõlastusringil. Meie sotsiaalkaitseminister tutvustas siin juba eelnevalt seda teemat ja põhimõtteliselt tugines omavalitsuste esindajate positsioon rahastuse küsimusele. Väidetavalt tuleb neile tegevusi juurde. Samas on tegu seaduses sätestatud kohustusliku omavalitsuse ülesandega, mis oli kohustuslik ka senini, ning mille sisu ja korraldus pannakse praegu paika minimaalsel tasemel. Nii et selles suhtes need argumendid, mida omavalitsused on esitanud, ei olnud õigustatud. Tunti veel huvi, kas miinimumnõuete määramisel omavalitsuste teenuste kättesaadavus paraneb. Vastuseks öeldi, et kindlasti ei muutu sotsiaalteenused vähem kättesaadavaks ja ka praegu peavad kohaliku omavalitsuse teenused vastama teatud tingimustele. Samas toonitati veel kord, et eelnõuga ei sätestata omavalitsustele täiendavaid kohustusi.
Esimese komisjoni istungi lõpus tehti ka menetluslikud otsused: võtta sotsiaalhoolekande seaduse eelnõu täiskogu päevakorda 28. oktoobriks k.a ja teha ettepanek esimene lugemine lõpetada (selle poolt oli 6 ja vastu 2 komisjoni liiget), tehti ettepanek määrata muudatusettepanekute tähtajaks 11. november kell 17.15 (selle poolt oli 5 ja vastu 1 komisjoni liige). Samuti otsustati määrata ettekandjaks sotsiaalkomisjoni liige Jüri Jaanson (see otsus oli konsensuslik).
Teine istung, kus sotsiaalhoolekande seaduse eelnõu arutati, oli avalik istung ja seal osalesid ka rehabilitatsiooniasutuste, maaomavalitsuste liidu ja linnade liidu esindajad ning sihtasutuse Maarja Päikesekodu juhatuse esimees. Sotsiaalkaitseminister tutvustas ka seal seaduseelnõu. Arutelu käigus küsiti, kas omavalitsused on kohustatud isikule abi andma, kui vahendid puuduvad. Vastuseks selgitati, et kohaliku omavalitsuse ülesanne on sotsiaalteenuste osutamine, korraldamine ja toetuste maksmine. See on kohustus põhiseaduse järgi, see on ka kohustus praegu kehtiva sotsiaalhoolekande seaduse § 29 ja 29^1 järgi, samuti sotsiaalharta kohaselt. Nii et selles osas midagi ei muutu.
Kolmandat korda arutas sotsiaalkomisjon sotsiaalhoolekande seaduse eelnõu oma 22. oktoobri istungil. Seal andsid komisjonile eelnõust ülevaate Sotsiaalministeeriumi esindajad, kes vastasid ka komisjoni

liikmete küsimustele. Suur poleemika tekkis küsimuse üle, kas tugiisikuks võib olla samas majapidamises elav inimene. Vastuseks selgitati, et nõuded teenust vahetult osutavale inimesele on toodud eelnõu §-s 25, mille kohaselt ei tohi teenust vahetult osutada isik, kes elab alaliselt või püsivalt samas eluruumis teenuse saajaga. Samuti tunti huvi, kas sotsiaalhoolekande seaduse muudatuste tõttu tuleb kõikidele hooldekodus viibivatele isikutele teha hooldusplaan. Sotsiaalministeeriumi esindaja selgitas, et hooldusplaani koostamine ja hoolduspäeviku täitmine on oluline nii teenust saava inimese seisukohast kui ka teenuse osutaja jaoks ning valdav osa teenuse osutajatest teeb seda juba praegu. Selline oli siis ülevaade sotsiaalhoolekande seaduse eelnõu esimese lugemise eelsetest aruteludest. Aitäh!

17:12 Esimees Eiki Nestor
Kas komisjonipoolsele ettekandjale on küsimusi? Aitäh, Jüri Jaanson! Avan läbirääkimised. Peeter Ernits Keskerakonna fraktsiooni nimel, palun!

17:12 Peeter Ernits
Austatud juhataja! Head kolleegid, kes on veel hilisele õhtule vaatamata saali jäänud! Kahju, et ministrihärrat ei ole siin. Mulle tundub, et see pruut, kelle ta meile siia esitlemiseks tõi, on natuke või üsna vigane: ta lonkab mõlemast jalast, nägu tõmbleb ja juba vananeb. Suur osa tema vanematest on piltlikult öeldes juba surnud, st teenistusest lahkunud. Hea, et ta vähemalt olemas on, ja hea, et on kehtestatud mingisugusedki miinimumnõuded. Aga see on ka selle eelnõu ainukene pluss, agasid on siin väga-väga palju.
Kui vaadata kas või seletuskirja, siis suur osa sellest, 26 või 28 lehekülge, tegeleb kohaliku omavalitsuse peatüki ja 8 lehekülge riigi pakutavate teenuste lahtiseletamisega. See annab juba selge märgi, kuhu see kõik on suunatud. Tegelikult on suurem koorem suunatud omavalitsustele, linnadele ja valdadele. Ja märgiline on selle juures, et just need, kellele see eelnõu suunatud on – omavalitsused, nii linnad kui ka vallad, nende esindusorganisatsioonid, Eesti Linnade Liit, Eesti Maaomavalitsuste Liit, Valgamaa Omavalitsuste Liit –, jätsid selle kooskõlastamata. Ja ma rõhutan, et veel kahel korral: üks kord anti korvi ja teine kord saadeti uuesti, aga anti uuesti korvi.
Mõte on siin selles, et need kohustused, need teenused, kuigi miinimumtasemel, mis nende õlgadele pannakse, on tegelikult tasakaalustamata ja see on laiem probleem. See on laiem probleem ka sellesama haldusreformi puhul. Kui see pruut meie ette ühel päeval tuuakse, siis ma arvan, et ka tema võib olla üsna vigane mõlemast jalast ja näost tõmmelda, aga see selleks. Küsimus on, kuidas viia tasakaalu need kohustused ja võimalused neid täita. Lugupeetud minister rääkis siin sellest, et mis need kohalikud omavalitsused kobisevad, nendest tuleb piltlikult öeldes teerulliga üle sõita, nendega ei saagi kokku leppida. Ja rahastamiseks sirutame käe Euroopa Sotsiaalfondi poole, kirjutame projekte, saame sealt raha ja siis saame vist ka hakkama. Kuidas edasi, kui need rahad lõppevad, ei ole enam meie asi. Huvitav on veel arutleda selle üle, kui lugeda seletuskirja ja eriti neid kommentaare, mis on selle kohta tulnud, et valitsus küll raiub raudselt, et põhiseaduse järgi on need kohustused tegelikult pandud omavalitsuste õlgadele ja viidatakse ka KOKS-ile, ehkki KOKS-i vastuvõtmisest on juba sada aastat möödas, täpsemalt üle 20 aasta (aastast 1993 või mis ajast ta oligi). Sel ajal ei olnud väga paljusid teenuseid, mida praegu omavalitsuste õlgadele pannakse, isegi olemas. Ja teine moment, millele ka valitsus ja minister siin rõhuvad, on see, et need ülesanded ei ole mitte kohustuslikud, vaid tingimuslikud. See tähendab seda, et nad ise vaatavad, kuidas nendega on. Jutt on kümnest teenusest, millest ainult kolm – koduteenus, eluasemeteenus ja invatranspordi korraldamine – on üldsõnaliselt sätestatud kehtivas sotsiaalhoolekande seaduses. Nii et seitse on veel lisaks, millel ei ole sisuliselt katet. Tegelikult tuleks siin tõsiselt vaadata seda KOKS-i ja rääkida teema omavalitsustega lahti, sest vastasel juhul läheb asi jälle konfrontatsioonini ja nagu keegi kolleegidest viitas, võimalike kohtulahinguteni.

17:17 Esimees Eiki Nestor
Hea Peeter Ernits, kas sa vajad lisaaega?

17:17 Peeter Ernits
Jah.

17:17 Esimees Eiki Nestor

Paar-kolm minutit lisaaega.

17:18 Peeter Ernits
Aitäh! Aga jättes kõrvale kohalike omavalitsuste kommentaarid – muuseas teile teadmiseks, et enamik kommentaare ja ettepanekuid, mida on esitatud mitmes ringis, on jäetud arvestamata –, ma viitan siin ka õiguskantslerile. Ta ütleb niimoodi, et tema jaoks on eelnõu kõige suurem murekoht see, et uues eelnõus, mis siin meie lauale pandi, on võrreldes praeguste õigustega kitsendatud inimeste õigusi sotsiaalteenustele. Õiguskantsler räägib ka mitmetest arusaamatutest kohtadest eelnõu tekstis, näiteks erihoolekannet puudutavas osas. Tsiteerin: "[---] on raske mõista erihoolekannet puudutavat regulatsiooni, sest see on nii keeruliselt kirja pandud, et mõistlikke jõupingutusi tehes pole võimalik ülevaadet saada, kellel millisele teenusele õigus on, millised piirangud kelle suhtes rakenduvad jne." Ta kahtleb sügavalt, kas inimene, kes seda vajab, üldse sellest midagi aru saab. Siin on räägitud, et Lastekaitse Liit on oma märkused teinud, mida ei ole küll arvestatud, nagu ka sotsiaaltöö assotsiatsioon on oma märkused teinud, näiteks selle kohta, et valitsuse või eelnõu koostajate arvates piisab ühest hooldajast 20 hoolealuse kohta. Nemad praktikutena ütlevad, et tegelikult peaks hooldajate arv olema poole suurem – kaks tükki, aga seda ettepanekut ei ole loomulikult ka arvestatud.
Mulle tundub ja ma kordan uuesti, et see pruut, keda lugupeetud minister meile siin esitles, on natuke või raskelt vigane ja tegelikult tuleks teda n-ö rehabiliteerida, enne kui temast asja saab. Aga jõudu ja aitäh teile!

17:20 Esimees Eiki Nestor
Monika Haukanõmm Eesti Vabaerakonna fraktsiooni nimel, palun!

17:20 Monika Haukanõmm
Härra juhataja! Head Riigikogu liikmed! Nagu ma täna infotunnis alustasin oma küsimust härra ministrile, nii alustan nüüd ka siin. Me mäletame kõik seda hetke, kui aastapäevad tagasi tulid puuetega inimeste esindajad Riigikogu ette, sest nad ei olnud rahul käsitletava töövõimetoetuse seaduse eelnõuga. Vaatamata sellele võeti eelnõu vastu ja täna me oleme olukorras, kus me peame juba vastuvõetud eelnõu vähemalt 60% ulatuses muutma ja ka tegelema teiste seadustega. Ma küll tunnistan, et see on väga hea, et lõpuks on aastaid-aastaid kestnud vaidlus viinud selleni, et meie ette on jõudnud sotsiaalhoolekande seaduse uus terviktekst. Kui alguses rääkida rõõmsast poolest, enne kui me jõuame kriitika juurde, siis loomulikult on väga suur rõõm selle üle, et eelnõuga on asutud reguleerima kohalike omavalitsuste osutatavate sotsiaalteenuste miinimumstandardeid, sest see on inimestele väga oluline. See on inimeste põhiõiguste ja -vabaduste tagamise seisukohalt oluline samm. Samuti on väga hea meel selle üle, et on asutud reguleerima neidki teenuseid, mis varem ei olnud reguleeritud, aga mida osutati. Samas tuleb nüüd öelda, et selle koha peal see positiivne pool ka lõpeb. Nagu juba ka härra Ernits viitas ja mina infotunnis ütlesin, on õiguskantsler selle sotsiaalhoolekande seaduse eelnõu puhul kaks korda esitanud kirju Sotsiaalministeeriumile ja viidanud väga konkreetsetele puudujääkidele. Kõige suurem puudujääk on tõesti see, et tegelikult me kitsendame puuetega inimeste õigusi teenustele, võrreldes praegu kehtiva regulatsiooniga. Toon näite. Viipekeele tõlketeenusest, mida praeguse seaduse järgi on kohalikul omavalitsusel kohustuslik osutada, ei räägi meie laual olev seaduseelnõu enam mitte sõnagi. Ministeeriumis on tehtud otsustus, milliste teenuste puhul kirjeldatakse miinimumstandardeid ja milliste puhul mitte. Lisaks on muidugi praegu reguleeritud ja kohustuslik ka invatransporditeenus. Uues seaduses on sotsiaaltransporditeenus, mis on aga tunduvalt kitsam termin. Uues seaduses öeldakse, et sotsiaaltranspordile on inimesel õigus, kui ta läheb tööle, kooli või kasutab avalikke teenuseid. Välja on jäetud need võimalused, kui puudega inimene tahab vahepeal minna ka teatrisse või sõpradega kokku saama. Sellisel juhul sotsiaaltransporti enam kasutada ei saa.
Lisaks on õiguskantsler korduvalt juhtinud tähelepanu sellele, et endiselt on selgusetu, kuidas hakatakse toimetulekupiiri määrama, milline on metoodika. Samuti on küsimuse all laste asendushooldusteenus ja hoolekandeasutustes keelatud esemete ja ainete loetelu ning see, kuidas neid hoidma peab. Ka tasu võtmine on ebaselge ning väga oluline teema on veel maavanema pädevus kohalike omavalitsuste otsuste kontrollimisel. Seega on tegelikult neid teemasid, mis on lahtised, väga palju.
Ma tahan juhtida teie tähelepanu ka sellele, et sihtgrupid asusid oma arvamust avaldama juba enne

seda, kui eelnõu jõudis siia Riigikokku esimesele lugemisele. Sotsiaalkomisjoni on tänaseks päevaks jõudnud väga paljude sihtgruppide ja ka ametiasutuste arvamusi. Murelikuks teebki see, et nendelesamadele asjadele on sihtgrupid pööranud tähelepanu ka varem, aga sellesse on suhtutud ignorantselt ja seda pole arvesse võetud.
Palun lisaaega!

17:24 Esimees Eiki Nestor
Palun, kolm minutit lisaaega!

17:24 Monika Haukanõmm
Toon mõned näited eilsest komisjoni arutelust. Valdavalt kulus aeg arutelule Andmekaitse Inspektsiooniga. Meie käes olev eelnõu annab kindlustusandjale otsese ligipääsu tervise infosüsteemile. Seda ... Kuidas? (Repliigid saalist.) Okei, näha on, et nüüdseks olen ka mina nende nelja seaduse puhul täiesti segadusse sattunud, aga tuleme tagasi sotsiaalhoolekande seaduse juurde. Mis teeb väga muret, on tõesti see kohalike omavalitsuste kohustusi reguleeriv osa, näiteks teine peatükk, mis räägib kohaliku omavalitsuse üksuse korraldatavast abist. Siin on väga täpselt öeldud, et kohaliku omavalitsuse üksus peab kehtestama sotsiaalhoolekandelise abi andmise korra. Ministeerium jõudis selle eelnõuga meie juurde oktoobrikuus, kuigi seda on menetletud viimane poolteist aastat ja see on käinud kahel kooskõlastusringil. Samas soovib ministeerium, et me jõustaksime selle 1. jaanuarist. Minu küsimus on, millal on siis kohalikel omavalitsustel võimalik neid kordasid välja töötada, kui heal juhul kuulutab president seaduse välja selle aasta viimastel päevadel.
Täna ja ka varem on hästi palju vaieldud selle üle, kas sotsiaalteenuste miinimumstandardid tagavad teenuste kättesaadavuse. Aastapäevad tagasi küsisin ministeeriumi ametnikelt väga konkreetselt, kas see eelnõu tagab, et inimesed saavad oma teenused kätte igas omavalitsuses, ükskõik kus nad Eestis ka ei ela. Siis öeldi mulle väga konkreetselt, et eelnõu eesmärk ei ole tagada teenuste kättesaadavust, vaid tagada teenuste kvaliteet. Ma olen väga nõus, et see on oluline, aga teenuste kvaliteediga on selline lugu, et see ei pruugi alati tagada teenuste kättesaadavust. See võib tegelikult viia hoopis vastupidise olukorrani, mida ma tõsiselt loodan, et ei juhtu. Kui me sätestame kõrgemad standardid, siis on nüüd ju kohalikul omavalitsusel võimalik öelda, et ma ei suuda täita neid standardeid, need on minu jaoks liiga kõrged ja ma ei saa seda teenust osutada. Kas siis on teenused kättesaadavamad?
Tegelikult ma olen väga seda meelt, et standardeid on vaja, aga siis on vaja öelda ka seda, et kohalikel omavalitsustel on kohustuslik teenuseid osutada. Seadus ütleb, et kohalikul omavalitsusel on kohustus inimest hinnata ja vastavalt sellele tegutseda. Aga ei ole väga selgelt öeldud, et teenust tuleb osutada. Nii et ma pean tunnistama, et ma olen natukene pettunud. Ma väga ootasin seda seadust ja lootsin, et see tagab teenuste kättesaadavuse, mis oli ju eesmärk ja mida lubati aasta aega tagasi kõigile puuetega inimestele ja ka kogu Riigikogule. Aga vaadates praegust teksti, tundub, et see on väga ära nüditud. See on muudetud selliseks, mis tegelikult ei rahulda tulevikus, ma usun, ei ministeeriumi, meid ega ka teenusesaajaid. Aitäh!

17:28 Esimees Eiki Nestor
Henn Põlluaas Eesti Konservatiivse Rahvaerakonna nimel, palun!

17:28 Henn Põlluaas
Lugupeetud eesistuja! Head kolleegid! Loomulikult ei ole siin saalis ühtegi inimest, ja ma usun, et ka terves Eestis mitte, kes eitaks vajadust parandada sotsiaalhoolekandeteenuste kvaliteeti ja kättesaadavust. Seda on vaja ja selles suhtes on tervitatav, et valitsus on tulnud välja sellise eelnõuga. Paraku pean ma kohe ütlema siia juurde sõna "kuid".
Nagu siin ka eelnevates sõnavõttudes on ilmnenud, on sellel seadusel miinuseid oluliselt rohkem kui plusse. Ma ei hakka neid üksipulgi välja tooma, sest seadus on ääretult mahukas ja nendest on siin ka eelnevalt juttu olnud. Mis mind on väga häirinud, on ministri väide seda eelnõu tutvustades, et teenuste kättesaadavus sõltub omavalitsuste tahtest – kas nad tahavad teenuseid osutada või ei taha. Sellest võiks järeldada, et meie omavalitsused on ääretult pahatahtlikud ja hoolimatud oma inimeste suhtes, neil on ükskõik. Endise omavalitsusjuhina võin ma kinnitada, et see ei ole absoluutselt nii. Vastupidi, omavalitsused – nende töötajad, juhid, kõik – osutaksid meeleldi kõige paremat teenust, mida nad suudavad, kuid paraku jääb kõik ikkagi selle lihtsa asja ehk mammona taha. Omavalitsused osutavad

teenust vastavalt sellele, kuivõrd võimekad nad on, milline on nende suutlikkus ja see sõltub väga paljudest erinevatest asjadest, muu hulgas kas või asukohast.
Meil ei ole täpselt paika pandud, aga peaks olema paika pandud riigi kohustused ja omavalitsuse kohustused. Ja kui riik paneb omavalitsusele kohustusi, siis peab ta ka nende finantseerimise tagama. Minister väidab, et lisakohustusi ei panda, lisakulutusi ei teki. Ühtepidi on see tõsi – tõesti, sotsiaalhoolekande eest vastutamine, sellega tegelemine on omavalitsuste ülesanne. Aga nende miinimumnõuete täitmine tekitab lisakulutusi, see tekitab lisaajakulu, lisatööjõu vajadust jne, jne. Need on püsikulud, mida ei saa katta Euroopa Sotsiaalfondi rahadega. See, et minister tunnistab nende rahade vajalikkust, näitab juba, et tegelikult valitsus on täiesti teadlik sellest, et omavalitsuste püsikulud suurenevad.
Riigikohus on juba aastaid tagasi teinud otsuse, et kõik kohustused, mis omavalitsustel on, peavad olema rahaliselt tagatud. Täna me loeme sellest seletuskirjast, et riik tagab nende kohustuste rahastamise vastavalt riigieelarve võimalustele. Kohustused pannakse peale, aga rahastatakse ainult nii palju, kui raha on. See ei ole normaalne. Selles suhtes peaks riik võtma ja täitma talle pandud kohustusi ja jagama täpselt ära, mis on riigi ülesanne ja mis on kohaliku omavalitsuse ülesanne. Jah, eelnõu on käinud küll "kooskõlastusringil", kus omavalitsusliidud ja teised organisatsioonid on seda vaaginud. Aga kui me vaatame tehtud ettepanekuid, siis tegelikult on siin täpselt sama ...
Palun lisaaega!

17:33 Esimees Eiki Nestor
Kolm minutit lisaaega, palun!

17:33 Henn Põlluaas
... olukord, nagu on viimastel aastatel olnud nii riigieelarve kui ka enamiku teiste seadustega, mis on omavalitsusliitudes kooskõlastamisel käinud – valitsus ei ole nende ettepanekutega arvestanud. Äärmisel juhul on pandud juurde märge "teatavaks võetud". Ometigi on just nimelt omavalitsused riigi ja valitsuse käsi, see kõige otsesem vahend, kõige otsesem ühenduslüli riigi ja inimeste vahel. Kui riik suhtub niivõrd hoolimatult sellesse vahendavasse kätte, siis ei olegi ju inimestel tegelikult võimalik saada teenuseid sellise kvaliteedi ja sellise kättesaadavusega, nagu nad vajavad ja on ka ära teeninud. Kuna see seadus ei ole siiski täitnud meie lootusi, et saame paika sotsiaalhoolekandeteenused ja nende rahastamise, et me saaksime tagada teenuste tegeliku kättesaadavuse inimestele, leiab Eesti Konservatiivne Rahvaerakond, et valitsus peab selle seadusega edasi tegelema, saavutama kas siis kompromissi või üksmeele omavalitsuste ja erinevate huvigruppidega just nii, et seadus täidaks oma eesmärgi. Riigikokku võiks see tulla tagasi juhul, kui see on valmis. Ja ka omavalitsustele tuleb anda aega vastavalt sellele seadusele tegutseda, et nad jõuaksid võtta vastu kõik rakendusaktid. Mitte nii nagu täna, nagu viimasel ajal kombeks on, et kõik toimub mingisuguse hoogtöö korras. See ei ole normaalne. Nii et Eesti Konservatiivne Rahvaerakond teeb ettepaneku hääletada kõnealune eelnõu menetlusest välja. Aitäh!

17:36 Esimees Eiki Nestor
Henn Põlluaas, palun tehke see ettepanek ajaloo huvides ka kirjalikult! Ja tekst kõlaks nii, et ettepanek on eelnõu esimesel lugemisel tagasi lükata. Hääletama hakkab Riigikogu, see on täiskogu otsus.
Helmen Kütt Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsiooni nimel.

17:36 Helmen Kütt
Austatud eesistuja! Lugupeetud kolleegid! Mul ei olnud üldse täna plaanis tulla siia pulti kõnelema, aga kuulates kõnelejaid ja ministrit ning vaadates seda väga suurt pakki – kõik, kes te olete seda vaadanud, teate, ja tagareas on see veel saadaval, et siin on 78 või 79 lehekülge seadust, umbes sama pikk on seletuskiri ning hästi suur pakk on lisaks kooskõlastusi, märkusi ja ka ministri määrusi –, ma mõtlesin, et ajaloo huvides oleks tegelikult päris hea mõned asjad säilitada.
Sotsiaalhoolekande seadus võeti vastu 2. veebruaril 1995 ja see jõustus 1. aprillil 1995. Võiks öelda, et see on nüüd ilmselt mälumängu küsimus, aga mitu korda seda seadust muudetud on? Ma arvan, et te ei paku päris õigesti, võib-olla ainult tagareas istuv sotsiaalkomisjoni ametnik teab. Ma ei hakka teid pikemalt vaevama, sest mul ei ole ka autasu kaasa võetud, aga seda seadust on muudetud 54 korda. Tegelikult on see seadus omavalitsuse sotsiaaltöötajale nagu piibel. Uskuge, omavalitsused juhinduvad

sellest – nad loevad seda, nad üritavad täita kõiki neid tingimusi ja nõudeid ning iga täiendusega arvestada. Näiteks kui loetellu lisandus võlanõustamisteenus, üritati seda ka pakkuda. Oli juttu, et kindlasti kaasneb selle teenusega ka raha riigilt, aga seda raha ei tulnud, seda oli võimalik saada projektipõhiselt. Omavalitsuse sotsiaaltöötajad annavadki endast parima ja uskuge, ega volikogus või ka vallavalitsuses ei istu inimesed, kellel on kohalikest omavalitsustest ükskõik. Kindlasti mitte! Aga tõepoolest on haldussuutlikkus väga erinev.
Täna siin arutatav palju emotsioone ja kirgi üles tõstnud seadus on tegelikult samm selle poole, et midagi reguleerida. See on samm parema kvaliteedi poole. Tõsi, needsamad teenuste loetelud on olnud Sotsiaalministeeriumi koduleheküljel üleval juba aastaid ja väga paljud omavalitsused on võtnud sealt ka eeskuju ja malli ning oma teenuseid pakkunud. Ja uskuge, näiteks Tallinn ja Tartu, aga ma julgen öelda, et ka minu kodulinn Viljandi, pakuvad paljusid teenuseid tunduvalt kõrgemal tasemel kui täna siin loetletud tingimustel. Mida see seadus aga ei taga, on see, et kui üle Eesti võiks kvaliteedi osas olla nüüd miinimumtase paika pandud, siis neid teenuseid inimestel siiski üle Eesti saada ei õnnestu, sest omavalitsuste tulubaas ei ole täna tõepoolest selline, nagu oli enne masu. Omavalitsused üritavad vastavalt vajadusele paremaid lahendusi leida.
Sotsiaaldemokraadid kindlasti ei hääleta tagasilükkamise poolt. Me hääletame selle poolt, et selle seadusega saaks edasi töötada. Ja kindlasti me teeme ka väga palju ettepanekuid seaduse paremaks muutmiseks või vähemalt selle teema arutelu huvides. Mida ma veel tahan fikseerida ja ära märkida, on see, et seaduseelnõu 7. jaotis, sh § 33, kus on kirjas turvakoduteenuse eesmärk ja sisu, on täiesti uus. Varjupaik oli küll loetelus nimetatud, aga sellist jaotist enne ei olnud. Paragrahvi 33 lõike 2 punkti 2 kohaselt peaks KOV tagama teenuse kättesaadavuse isikutele, kes on lähisuhtes langenud füüsilise, vaimse või seksuaalse vägivalla ohvriks ning vajavad turvalist keskkonda. Praegu on selliseid naiste varjupaikasid ja turvakeskusi 14 ja seal töötavad väga suured professionaalid. Mul on hea meel, et Sotsiaalministeerium on saavutanud selle, et nii nagu ka aasta tagasi on riigieelarves ette nähtud rahalised vahendid nende turvakeskuste ja varjupaikade toetuseks, ehkki tänagi on veel puudu 200 000 eurot ehk Norra fondi rahad, mis lõppevad selle aastaga. Ma väga loodan, et eelarvet menetledes ja ministeeriumi abiga me leiame selle raha, et psühhoterapeudid ja psühholoogilist abi pakkuvad inimesed …
Ma palun lisaaega!

17:41 Esimees Eiki Nestor
Palun, lisaaega kolm minutit!

17:41 Helmen Kütt
… saaksid siiski oma tööd jätkata. Sotsiaalkomisjon külastas oma väljasõiduistungil näiteks Tähtvere Avatud Naistekeskust. Ja uskuge või ei, üle Eesti tehakse varjupaikades tõesti väga-väga palju tööd ja varjupaigad teevad suurepärast koostööd vabatahtlikult – lihtsalt sellepärast, et nähakse, et inimesed vajavad seda teenust. Aastal 2014 pöördus varjupaikadesse 1617 naist ja neil oli kaasas 186 last. Nendele lastele on see teenus tihtipeale hädavajalik, et edasise eluga toime tulla või hakkama saada. 200 000 eurot on päris suur raha, aga suurem kulu tuleb sotsiaalsüsteemile ja omavalitsustele sellesama seaduseelnõu raames, mida me siin täna menetleme. Ja kui me loetleme, milliseid teenuseid peaks omavalitsus kõiki pakkuda jõudma, on see summa tulevikus veel suurem kui 200 000, uskuge mind. Meil on olemas ka tugitelefon ja ütlen ka selle numbri – 1492. Ehk keegi pärast loeb siit, et kellel on vaja, saab sinna helistada. Ja ma väga loodan, et nüüd reguleeritud ja omavalitsuse teenuste loetellu pandud turvakoduteenus ei tähenda seda, et riik järjest vähendab rahastamist naiste varjupaikadele ja turvakeskustele ning ütleb, et see on vaid kohaliku omavalitsuse rida ja roll.
Sellest tulenevalt kutsungi kõiki üles esitama ettepanekuid ja parandusi. Ma tahan tunnustada ka Sotsiaalministeeriumi ametnikke, kes on kindlasti palju vaeva näinud ja palju teinud. Alati öeldakse, et kaasamist ei ole kunagi piisavalt palju. Ma tean ise, et üritad kuulata, teha ettepanekuid, võtta arvesse ja ikka tundub, et seda on vähe. Ma ei tea, kas öelda, et mul on hea meel tõdeda, et sel korral on samuti. Võib-olla mitte. Ma oleks palju rõõmsam olnud, kui ettepanekud oleksid ka sisse läinud, aga ma tean, et kõikide meele järgi on äärmiselt keeruline olla. Tahaks ju kuulata selliseid organisatsioone nagu sotsiaaltöö assotsiatsioon, linnade liit, maaomavalitsuste liit jne. Aga veel kord, nii nagu ka minister lõpus tõdes: ega siis keegi sellepärast ei jäta tegemata, et ta ei tahaks teha. Omavalitsustega on hea koostöö, enamik omavalitsusi annavad endast parima. Ministeeriumis on olemas statistika, millised

omavalitsused pakuvad milliseid teenuseid. Uskuge, väiksemad suudavad teinekord tõepoolest väga palju selliseid teenuseid pakkuda, mida suuremad ei paku, ehk siis lähtuvad ka vajadusest. Ja veel sellest miljonist, mis on Eesti riigil tasemel kasutamata, aga mida võiks justkui sotsiaalteenusteks kasutada, siis teate, ma võin endise sotsiaaltöötajana öelda, et sellel rahal on silt küljes ja iga asja jaoks seda kasutada ei saa. Aitäh!

17:43 Esimees Eiki Nestor

Jüri Jaanson Reformierakonna fraktsiooni nimel, palun!

17:44 Jüri Jaanson

Austatud kolleegid! Ma soovin juhtida tähelepanu veel ühele olulisele rollile, mida see vastuvõetav sotsiaalhoolekande seaduse terviktekst endas kannab. See on nimelt oluline osa Eesti viimaste aastate kõige suuremast sotsiaalreformist, töövõimereformist. Me oleme töövõimereformi lükanud praeguse seisuga edasi pool aastat, see peaks käivituma järgmise aasta keskel. Järgmise aasta algusest lähevad küll käiku uued tööturuteenused ja -toetused, mis on loetletud tööturuteenuste ja -toetuste seaduses. Selleks, et saada meie enam kui sajast tuhandest erivajadusega inimesest tööle see töövõimeline osa, on väga oluline tööle saada ka see sotsiaalhoolekande seadus.
Töövõimereformi edasilükkamine tähendab riigile poole miljoni eurost lisakulu. Kui me sotsiaalhoolekande seaduse eelnõu tagasi lükkame ja saadame selle valitsusse uuele arutelule, siis tuleb ka töövõimereform tõenäoliselt edasi lükata, mis põhjustab riigile täiendavat kulu. Tuletan siiski meelde, et meil on sotsiaalhoolekande seaduse eelnõu esimene lugemine ja seetõttu pean ma vastutustundetuks või väga kitsaks lähenemiseks EKRE fraktsiooni tehtud ettepanekut eelnõu praegu tagasi lükata. Ma kutsun teid üles eelnõu toetama ja usun, et järgmistel sotsiaalkomisjoni istungitel töötatakse selle seaduseelnõu kallal põhjalikult. Aitäh!

17:46 Esimees Eiki Nestor

Lõpetan läbirääkimised. Juhtivkomisjoni ettepanek on esimene lugemine lõpetada. Eesti Konservatiivse Rahvaerakonna fraktsiooni ettepanek on eelnõu esimesel lugemisel tagasi lükata ja seda ettepanekut me hakkame hääletama.
Austatud Riigikogu, panen hääletusele Eesti Konservatiivse Rahvaerakonna fraktsiooni ettepaneku seaduseelnõu 98 esimesel lugemisel tagasi lükata. Palun võtta seisukoht ja hääletada!
Hääletustulemused
Ettepaneku poolt on 8 Riigikogu liiget ja vastu 30, erapooletuid on 0. Ettepanek ei leidnud toetust.
Eelnõu 98 esimene lugemine on lõpetatud ja määran muudatusettepanekute esitamise tähtajaks 11. novembri kell 17.15 k.a, st 2015, mitte ühelgi teisel aastal.

Istungi lõpp kell 17.49.